Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

«СОВЕТ УЗБЕКИСТОНИ» — ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА КОМПАРТИИ УЗБЕКИСТАНА, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ УЗБЕКСКОЙ ССР

47-йил чиқиши. № 72 (13.028). 27 МАРТ 1965 йил ШАНБА. *Баҳоси 2 тийин.*

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Пленуми тўғрисида ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

КПСС Марказий Комитетининг Пленуми 1965 йил 26 мартда ўз ишини давом эттирди.

Ўртоқ Л. И. Брежневнинг «СССР қишлоқ хўжалигини янада ривожлантириш соҳасидаги энг зарур чоралар тўғрисида»ги докладини муҳокама қилиш давом этди.

Музокараларда П. Ф. Ломако (СССР Госплани раиси), И. Г. Кэбин (Эстония КП Марказий Комитетининг биринчи секретари), И. И. Бодюл (Молдавия КП Марказий Комитетининг биринчи секретари), Я. Н. Заробян (Арманистон КП Марказий Комитетининг биринчи секретари), А. Ю. Снечкус (Литва КП Марказий Комитетининг биринчи секретари), Б. Овезов (Туркманистон КП Марказий Комитетининг биринчи секретари) ўртоқлар сўзга чиқдилар.

Охирида КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари ўртоқ Л. И. Брежнев қисқача нутқ сўзлади.

КПСС Марказий Комитетининг Пленуми «СССР қишлоқ хўжалигини янада ривожлантириш соҳасидаги энг зарур чоралар тўғрисида» якдиллик билан қарор қабул қилди.

Пленум кун тартибидаги иккинчи масала — «Коммунистик ва ишчи партиялар вакилларининг 1965 йил 1—5 мартда бўлиб ўтган Маслаҳат учрашувининг якунлари тўғрисида» КПСС Марказий Комитетининг секретари ўртоқ М. А. Суслов ахборот берди.

Пленум шу масала юзасидан якдиллик билан қарор қабул қилди.

КПСС Марказий Комитетининг Пленуми ташкилий масалаларни кўриб чиқди.

Пленум ўртоқ К. Т. Мазуровни КПСС Марказий Комитети Президиуми аъзолигига кандидатликдан КПСС Марказий Комитети Президиумининг аъзолигига ўтказди. Пленум ўртоқ Д. Ф. Устиновни КПСС Марказий Комитети Президиуми аъзолигига кандидат ва КПСС Марказий Комитети секретари қилиб сайлади.

Пленум ўртоқ Л. Ф. Ильичевни КПСС Марказий Комитетининг секретари вазифасидан озод қилди.

Шу билан Пленум ўз ишини тамомлади.

К. Т. МАЗУРОВ — КПСС Марказий Комитети Президиумининг аъзоси.

Д. Ф. УСТИНОВ — КПСС Марказий Комитети Президиуми аъзолигига кандидат, КПСС Марказий Комитетининг секретари.

СССР ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ ЯНАДА РИВОЖЛАНТИРИШ СОҲАСИДАГИ ЭНГ ЗАРУР ЧОРАЛАР ТЎҒРИСИДА

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ ПЛЕНУМИНИНГ 1965 ЙИЛ 26 МАРТДА ҚАБУЛ ҚИЛГАН ҚАРОРИ

КПСС Марказий Комитети октябрь ва ноябрь Пленумларининг қарорларини бажара бориб, партия катта ташкилотчилик ва сиёсий ишни амалга оширди. Қуйидан юқорига қадар партия, совет, касаба союз ва комсомол органларини тузишнинг ленинча принциплари тикланди, саноат ташкилотлари билан қишлоқ ташкилотлари ўртасидаги бўлиниш тугатилди. Партия органларининг структураси КПСС Уставига мувофиқлаштириб олинди. Партия ташкилотлари самарали ишлаш учун эндиликда ҳамма зарур шарт-шароитларга эгадирлар. Марказий Комитет Пленумларининг қарорлари партия ва халқ томонидан якдиллик билан маъқулланди. Совет кишилари ижтимоий ишлаб чиқаришнинг, маданият ва фаннинг ҳамма соҳаларида зўр ғайрат билан меҳнат қилмоқдалар.

Мамлакат экономикасини янада ривожлантириш, халқнинг турмуш даражасини ошириш манфаатлари қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини янада юксалтириш тўғрисида алоҳида ғамхўрлик қилишни талаб қилмоқда.

Партия қишлоқ хўжалигига доимо эътибор бериб келди, шунинг натижасида экин майдонлари анча кенгайди, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштириш кўпайди.

Бироқ, сўнгги йилларда қишлоқ хўжалиги ўзининг ўсиш суръатларини секинлаштириб қўйди. Қишлоқ хўжалигини ривожлантириш планлари бажарилмасдан қолди. Қишлоқ хўжалик экинларининг ҳосили секинлик билан ошди. Ана шу давр ичида гўшт, сут ва бошқа маҳсулотлар етиштириш ҳам айтарли даражада кўпаймади. Шуларнинг ҳаммаси мамлакат экономикасини ривожлантиришда муайян қийинчиликлар вужудга келтирди.

Қишлоқ хўжалиги орқада қолаётганлигининг асосий сабаблари шундан иборат бўлдики, социалистик ишлаб чиқаришни ривожлантиришнинг иқтисодий қонунлари, колхозчиларни ва совхозларнинг ишчиларини жамоат хўжалигини юксалтиришдан моддий манфаатдор қилиш, ижтимоий манфаатларни шахсий манфаатларга тўғри қўшиб олиб бориш принциплари бузилди. Бунга раҳбарликдаги субъективизмнинг касри ҳам анчагина урди, бу эса, планлаштиришда, қишлоқ хўжалигини маблағ ва кредит билан таъминлашда, нархлар белгилаш сиёсатида хатоларга олиб келди. Ишлаб чиқариш қурилишига ва маданий-маиший қурилишга капитал маблағлар кам ажратилди, моддий-техника базаси дуруст мустаҳкамланмади. Раҳбарлик органлари асоссиз равишда қайта қурилаверганлиги ишда масъулиятсизлик ва асабийлик вазиятини туғдириб, колхоз ва совхоз ишлаб чиқаришига катта зарар етказди

Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари тайёрлашни ва харид қилишни ташкил этишда жиддий камчиликлар содир бўлди. Деҳқончилик ва чорвачилик маҳсулотларини тайёрлаш ва харид қилишнинг ҳозирги мавжуд практикаси колхоз ва совхоз ишлаб чиқаришини ривожлантириш учун зарур бўлган шарт-шароитларни яратиб бермаётир.

Деҳқончилик маданиятини юксалтириш, тупроқнинг ҳосилдорлигини ошириш, суғориладиган ва захи қочириладиган ерлардан тўғри фойдаланиш учун зарур чоралар кўрилмади. Кўп хўжаликларда алмашлаб экиш чатоқлаштириб юборилди. Агротехника ва зоотехника қоидаларига ҳамма вақт ҳам риоя қилиняпти деб бўлмайди. Агротехника, чорва молларни сақлаш ва боқиш, экин майдонларининг структураси ва шу каби бошқа масалалар хусусида маҳаллий шароитларни ҳисобга олмай, юқоридан туриб колхоз ва совхозларга жуда кўп бир қолипдаги йўл-йўриқлар берилаверди. Бу эса қишлоқдаги раҳбарларнинг ва мутахассисларнинг, барча меҳнаткашларнинг ташаббусини бўғиб қўйди, ишни нормал бошқаришга халақит берди.

Колхоз ва совхозларнинг кадрлари билан дуруст иш олиб борилмаганлиги, мутахассисларга нотўғри муносабатда бўлиб келинганлиги, уларнинг билимлари ва тажрибаларига менсимасдан қаралганлиги, фан ютуқлари ва илғор тажрибадан ёмон фойдаланилганлиги ҳам қишлоқ хўжалиги орқада қолаётганлигининг сабабларидан бўлди.

Марказий Комитет Пленуми қишлоқ хўжалигига раҳбарлик қилишда йўл қўйилган хатоларни қисқа муддат ичида тузатиб олиш партия, совет ва хўжалик органларининг энг муҳим вазифасидир, деб ҳисоблайди. Колхоз ва совхоз ишлаб чиқаришини юксалтириш коммунистик қурилишнинг ғоят муҳим вазифасидир. Бутун партиянинг, бутун совет халқининг куч-ғайрати мана шу вазифани ҳал қилишга қаратилмоғи керак.

КПСС Марказий Комитетининг Пленуми қарор қилади:

1. Қишлоқ хўжалигини янада ривожлантириш соҳасида КПСС Марказий Комитети Президиуми ишлаб чиққан ва ўртоқ Л. И. Брежневнинг докладида баён қилинган тадбирлар маъқуллансин. КПСС Марказий Комитети Президиуми ва СССР Министрлар Советига тегишли қарорлар қабул қилиш топширилсин.

Партия, совет ва қишлоқ хўжалик органларига, министрликлар ва идораларнинг, саноат корхоналарининг, колхоз ва совхозларнинг раҳбарларига ана шу қарорларни бажариш юзасидан зарур бўлган ташкилотчилик ва сиёсий ишни ўтказиш вазифаси юклансин.

2. Марказий Комитет Пленуми ҳисоблайдики, колхоз ва совхозларнинг экономикасини янада мустаҳкамлаш, қишлоқ меҳнаткашларининг ўз меҳнати натижаларидан моддий манфаатдорлигини ошириш соҳасида партия белгилаган чораларни муваффақиятли амалга оширмоқ учун барча партия, совет, хўжалик, комсомол ва касаба союз ташкилотларининг ишларини тубдан яхшилаш зарур. Одамлар ҳақида, колхоз ва совхозларнинг экономикасини ривожлантириш тўғрисида, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини кўпайтириш, шу маҳсулотларнинг таннархини арзонлаштириш ва ишлаб чиқаришдаги барча тармоқларнинг рентабелли бўлишини таъминлаш ҳақида кун сайин ғамхўрлик қилиш колхоз ва совхозларнинг фаолиятида асосий ва белгилаб берувчи нарсадир.

Маъмуриятчилик, буйруқбозлик қилиш, колхоз ва совхоз раҳбарлари ҳамда мутахассисларининг ишларига ҳадеб аралашавериш практикасидан қатъиян воз кечмоқ, ҳайбаракаллачилик ва дабдабабозлик кўринишларига таг-томири билан барҳам бермоқ керак.

Хўжалик-сиёсий вазифаларни амалга оширишда кенг омманинг актив иштирок этишига эришиш, кадрларни тўғри танлаш, жой-жойига қўйиш ва тарбиялашни, партия қарорларининг бажарилиши устидан систематик контролни таъминлаш зарур. Партия ва давлат аппаратининг ҳамма звеноларида, ижтимоий ишлаб чиқаришнинг барча соҳаларида интизомни мустаҳкамлаш, топширилган иш учун ҳар бир ходимнинг масъулиятини ошириш керак.

Колхоз ва совхозларнинг бошланғич партия ташкилотларини мустаҳкамлашга ва уларнинг ролини оширишга алоҳида эътибор бериш лозим. Район партия комитетлари кун сайин колхоз ва совхозлардаги бошланғич партия ташкилотларига таяниб ишлашлари, омма орасида ташкилотчилик ва сиёсий-тарбиявий ишни яхши йўлга қўйишда уларга ёрдам беришлари керак.

3. КПСС Марказий Комитетининг Пленуми қишлоқ хўжалик фанини ривожлантиришга алоҳида аҳамият беради. Назарий тадқиқотларни кенгайтириш, шундай тадқиқотларнинг савиясини ва натижасини ошириш, колхоз ва совхоз ишлаб чиқаришидаги барча тармоқларни янада ривожлантириш манфаатларини кўзлаб, фан ютуқлари ва илғор тажрибадан кенг фойдаланишда колхоз ва совхозларга бутун чоралар билан ёрдам кўрсатиш фан ходимларининг бурчидир.

4. Партия, совет ва қишлоқ хўжалик органларига колхоз тузумининг демократик асосларини кескин мустаҳкамлашга, артель ишларини идора қилиш принципларига қатъий риоя қилинишига, колхоз ишлаб чиқаришининг асосий масалаларини ҳал қилишда колхозчиларнинг кенг равишда иштирок этишларига эришиш вазифаси юклансин. Социалистик ижтимоий мулкни янада мустаҳкамлаш ва муҳофаза қилиш, ердан фойдаланишда тартиб ўрнатиш, ерни талон-торож қилиш фактларига тамомила барҳам бериш чоралари кўрилсин.

Қишлоқ хўжалик артелининг янги намунали Уставини ишлаб чиқишга ҳамда колхозчиларнинг Бутуниттифоқ учинчи съездига тайёргарлик кўришга киришиш зарур деб ҳисоблансин.

5. Партия ташкилотларига ушбу Пленум қарорларини барча колхозчиларга, совхозларнинг ишчиларига, мутахассисларга кенг равишда тушунтириш, қишлоқ меҳнаткашларини уюштириб, уларнинг ижодий активликларини, ғайратларини қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилдорлигини ва чорвачилик маҳсулдорлигини оширишга, барча қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришга сафарбар этиш вазифаси топширилсин.

* * *

КПСС Марказий Комитетининг Пленуми қатъий ишонч билдирадики, қишлоқ хўжалигини янада ривожлантиришнинг энг зарур чораларини партия, бутун совет халқи мамлакат экономикасини юксалтириш ва халқ фаровонлигини яхшилаш учун ғоят катта аҳамиятга эга бўлган энг муҳим ва ҳаётий зарур иш деб кутиб оладилар.

Бу чораларнинг муваффақиятли амалга оширилиши ишчилар синфи билан колхозчи деҳқонларнинг бузилмас иттифоқини янада кўпроқ мустаҳкамлайди, коммунизмнинг моддий-техника базасини яратишга катта ҳисса бўлиб қўшилади.

КОММУНИСТИК ВА ИШЧИ ПАРТИЯЛАР ВАКИЛЛАРИНИНГ 1965 ЙИЛ 1—5 МАРТДА БЎЛИБ ЎТГАН МАСЛАҲАТ УЧРАШУВИНИНГ ЯКУНЛАРИ ТЎҒРИСИДА

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ ПЛЕНУМИНИНГ 1965 ЙИЛ 26 МАРТДА ҚАБУЛ ҚИЛГАН ҚАРОРИ

КПСС Марказий Комитетининг Пленуми коммунистик ва ишчи партиялар вакилларининг 1965 йил 1—5 мартда Москвада бўлиб ўтган Маслаҳат учрашувининг якунлари тўғрисида ўртоқ М. А. Сусловнинг ахборотини тинглаб, учрашувда қабул қилинган ҳужжатларни — Ахборотни ва Вьетнамдаги воқеалар тўғрисидаги Баёнотни ҳамда КПСС делегациясининг фаолиятини батамом маъқуллайди.

Пленум бу учрашув империализмга ва мустамлакачиликка қарши, миллий озодлик учун, тинчлик, демократия ва социализм учун курашиш мақсадида жаҳон коммунистик ҳаракатини жипсликка олиб бориш йўлида қўйилган катта қадам бўлди, деб ҳисоблайди.

Учрашувда қатнашган компартиялар марксизм-ленинизм, пролетар интернационализми асосида, 1957 йилги Декларация ва 1960 йилги Баёнот белгилаб берган йўл асосида халқаро коммунистик ҳаракат бирлигини мустаҳкамлаш учун қўлларидан келган ҳамма чораларни кўришга қаттиқ бел боғлаганликларини учрашув якунлари кўрсатиб турибди.

КПСС Марказий Комитети Пленуми учрашув қатнашчиларининг ҳар қайси коммунистик партия ўзининг интернационал масъулиятини ошириши, империализмга, эски ва янги мустамлакачиликка қарши, халқларнинг озодлик курашини қўллаб-қувватлаб, монополистик капиталнинг ҳукмронлигига қарши, ялпи тинчлик ва турли социал тузумдаги давлатларнинг тинч-тотув яшаши принципларини қарор топтириш учун, социализм ва коммунизм иши учун умумий курашдаги биргаликда қилинадиган ҳаракатларда ҳар қайси Коммунистик партиянинг актив иштирок этиши — бирликни мустаҳкамлашга олиб борувчи бош йўлдир, деган фикрига батамом қўшилганлигини билдиради. Америка империалистларининг Жанубий Вьетнамга қарши қилаётган агрессиясига зарба бериш, Вьетнам Демократик Республикасини ҳимоя қилиш учун, империалистик агрессияга дучор бўлаётган халқларни ҳимоя қилиш учун жаҳондаги барча мамлакатлар коммунистик партияларининг, барча тинчликсевар ва демократик кучларнинг бир ёқадан бош чиқариб ҳаракат қилишлари ҳозирги пайтда алоҳида аҳамият касб этмоқда. Вьетнамдаги воқеалар тўғрисида учрашув қатнашчилари қабул қилган ва катта аҳамиятга эга бўлган Баёнот шундай қилишга чақирмоқда.

Марказий Комитет Пленуми Вьетнам халқининг қаҳрамонона курашига янада кўпроқ ёрдам ва мадад кўрсатиш учун, Америка империализми томонидан қилинадиган агрессияни даф этиш мақсадида Вьетнам Демократик Республикасининг мудофаа қобилиятини мустаҳкамлаш учун КПСС Марказий Комитети Президиуми Вьетнам меҳнаткашлар партияси раҳбарлари билан келишиб амалга оширган чораларни тўғри деб ҳисоблайди ва батамом маъқуллайди.

Марказий Комитет Пленуми Ахборотда айтилган фикрлар ва мулоҳазаларга ўзининг тўла равишда қўшилганлигини билдиради. Ана шу фикрлар ва мулоҳазалар амалда рўёбга чиқарилмоғи ҳамда марксизм-ленинизм принциплари асосида халқаро коммунистик ҳаракат бирлигини мустаҳкамлашга олиб бормоғи учун бизнинг партиямиз ўз томонидан ҳамма зарур чораларни кўради.

КПСС учрашув қатнашчиларининг коммунистик ҳаракатдаги келишмовчиликлар шу ҳаракат жипслигини бўшаштириб, жаҳон озодлик ҳаракати ишига, коммунизм ишига путур етказмоқда, деб чиқарган хулосасига қўшилади. Бизнинг партиямиз сингари учрашувда қатнашган бошқа қардош партиялар ҳам ҳозирги вазиятда коммунистик ҳаракатдаги қийинчиликларни бартараф қилиш, коммунистик ҳаракат сафларининг бирлигини тиклаш юзасидан таъсирчан чораларни кўриш жуда зарур бўлиб қолди, деб ҳисобламоқдалар.

Марказий Комитет Пленуми барча партияларнинг тўла тенг ҳуқуқлилиги ва бир-бирларининг фикрларини ҳурмат қилишлари шароитида учрашув қатнашчилари томонидан ишлаб чиқилган коммунистик ҳаракат жипслигини мустаҳкамлаш йўллари тўғрисидаги таклифларни қўллаб-қувватлайди, бу таклифлар: умумий мақсадлар учун курашда бир ёқадан бош чиқариб ҳаракат қилишни, партиялар ўртасидаги ўзаро муносабатларни яхшилаш учун коллектив бўлиб куч-ғайратлар сарфлашни, икки томонлама ва кўп томонлама учрашувлар ўтказиб туришни ҳамда партиялар ўртасида алоқа боғлашнинг бошқа шаклларидан фойдаланишни, бўҳтонлардан иборат ва ўртоқлик тусида бўлмаган ошкора мунозарани тўхтатишни кўзда тутади. Айни маҳалда ҳозирги замоннинг муҳим проблемалари устида ўртоқлик шаклида фикр олишувни кучайтириш ҳамда партиялар ўртасидаги муносабатларнинг 1957 ва 1960 йиллардаги Кенгашлар белгилаб берган нормаларига қатъий риоя қилиш лозим.

1960 йилги Кенгашда қатнашган 81 партия вакилларининг дастлабки Маслаҳат учрашуви қулай фурсат келиши билан ўтказилса, бу ҳам қардош партияларнинг жипслигини мустаҳкамлашга мос бўлиб тушган бўлур эди. Бундай учрашув компартиялар вакилларининг янги халқаро кенгашини тайёрлашнинг йўллари ва формаларини энг демократик методлар билан белгилаб олишга имкон берган бўлур эди. Янги халқаро кенгашни жонбозлик билан ва ҳар тарафлама тайёрлаш ҳамда қулай фурсат келиши билан шундай кенгашни ўтказиш жаҳон коммунистик ҳаракати манфаатларига мос бўлиб тушади — КПСС Маслаҳат учрашуви қатнашчиларининг ана шу хулосасини батамом қўллаб-қувватлайди.

КПСС Марказий Комитети Пленуми социалистик мамлакатлар билан қардошларча дўстликни ва халқаро коммунистик ҳаракат жипслигини мустаҳкамлаш соҳасида октябрь (1964 йил) Пленумидан кейин Марказий Комитет Президиуми амалга оширган чораларни, шу жумладан барча коммунистик ва ишчи партиялар билан алоқаларни ва ҳамкорликни янада ривожлантириш учун кўрилган чораларни маъқуллайди.

КПСС Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Программасида, Москва Кенгашларининг Декларацияси ва Баёнотида ифода этилган ленинча йўлни бундан буён ҳам оғишмай ўтказа беради, марксизм-ленинизм, пролетар интернационализми принципларини қаттиқ туриб ҳимоя қилаверади ҳамда бошқа компартиялар билан биргаликда империализмга ва мустамлакачиликка қарши, миллий озодлик учун, тинчлик, демократия ва социализм учун курашда барча социалистик мамлакатларни, барча марксчи-ленинчи партияларни, ҳозирги замоннинг барча революцион кучларини жипслаштиришга ҳаракат қилаверади.

СССР ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ ЯНАДА РИВОЖЛАНТИРИШ СОҲАСИДАГИ ЭНГ ЗАРУР ЧОРАЛАР ТЎҒРИСИДА

КПСС Марказий Комитетининг Пленумида 1965 йил 24 мартда КПСС Марказий Комитетининг Биринчи секретари ўртоқ Л. И. БРЕЖНЕВ доклади

Ўртоқлар!

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг ноябрь Пленумида саноат ва қишлоқ область ва ўлка партия ташкилотларини бирлаштириш ҳақида муҳим қарор қабул қилинган эди. Марказий Комитет Пленумининг қарорини партия ва халқ тўла якдиллик билан маъқуллади.

Марказий Комитет Пленумидан кейин ўтган давр ичида бирлашган партия, шунингдек совет, касаба союз ва комсомол органларини тузиш юзасидан катта ташкилий ва сиёсий иш ўтказилди. Область, ўлка ва районларда партия конференциялари бўлиб ўтди, бу конференцияларнинг ишида 700 мингдан ортиқ коммунист қатнашди, шулардан 34 минг кишидан кўпроғи музокараларда чиқиб сўзлади.

Конференцияларнинг делегатлари Марказий Комитет октябрь ва ноябрь Пленумларининг қарорларини активлик билан муҳокама қилиб, бирлашган партия органларининг тузилаётганлиги партия ташкилотларининг ишларини янада яхшилашга, уларнинг хўжалик ва маданий қурилишга раҳбарлигини кучайтиришга ёрдам беради, деб таъкидладилар.

Партия ташкилотлари саноат ва қишлоқ партия ташкилотларига бўлиб қўйилган 85 область ва ўлкадаги партия конференцияларида бирлашган область ва ўлка партия комитетлари сайланди. Шунингдек бирлашган область ва ўлка ижроия комитетлари тузилди. Район партия конференцияларида район партия комитетлари сайланди. Ишлаб чиқариш бошқармаларининг партия комитетлари тугатилди.

КПСС Марказий Комитети иттифоқдош республикалар Компартиялари Марказий Комитетлари, область ва ўлка партия комитетларининг баъзи районларни майдалаштириш тўғрисидаги таклифларини қўллаб-қувватлади. Қишлоқдаги хўжалик ва маданий қурилишга раҳбарликни яхшилаш мақсадида бир қанча янги районлар тузилди. Ҳозирги вақтда бизда 2434 район партия комитети бор, ёки колхоз-совхоз бошқармалари партия комитетларининг сонига нисбатан райкомларнинг сони 611 та кўпайди. Район партия комитетлари тажрибали кадрлар билан мустаҳкамланди.

Партия органларининг ташкилий структураси КПСС Уставига мувофиқлаштириб олинди. Ленинча принциплар асосида ягона партия органларининг тикланганлиги партия ташкилотларининг ролини ошириб юборди ҳамда ясама ва турмуш тақозо этмаган қайта қуришлар натижасида партия ташкилотларининг сунъий равишда ажратиб қўйилишига хотима берди. Эндиликда партия ташкилотлари самарали ишлаш учун барча шарт-шароитларга эгадирлар.

Қишлоқ хўжалигини янада ривожлантиришнинг энг зарур чоралари тўғрисидаги масалани КПСС Марказий Комитети Президиуми ушбу Пленум муҳокамасига қўймоқда. Бу масаланинг КПСС Марказий Комитети Пленумида қўйилаётганлигига сабаб шуки, сўнгги йилларда қишлоқ хўжалигига раҳбарлик қилишда катта-катта камчиликлар ва хатоларга йўл қўйилди, ана шу камчиликлар ва хатолар Марказий Комитетнинг октябрь ва ноябрь Пленумларида очиб ташланган эди.

Мамлакатимизнинг социалистик экономикасини тинмай ўстириш, совет кишиларининг моддий даражасини ошириш манфаатлари қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини янада юксалтириш юзасидан бир қанча катта-катта тадбирларни амалга оширишни талаб қилмоқда. Биз қишлоқ хўжалиги экономикасини ривожлантириш — бутун партиянинг ва бутун халқнинг ишидир, деган фикрга амал қилмоқдамиз

I. СЎНГГИ ЙИЛЛАРДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ АСОСИЙ ЯКУНЛАРИ

Ўртоқлар! Бизнинг қишлоқ хўжалигимиз вақт синовидан ўтган ва ўзининг енгилмас, ҳаётий кучини тарихий ривожланишнинг бутун бориши билан исботлаган энг илғор ижтимоий системага негизланади. Коммунистик партия социалистик системага таяниб, қишлоқ хўжалигини ривожлантириш соҳасида каттагина ишни амалга оширди.

КПСС Марказий Комитетининг 1953 йилдаги сентябрь Пленуми муҳим аҳамиятга эга бўлди. Пленум қишлоқ хўжалиги соҳасидаги тўғри йўлни чизиб берди. Бинобарин, шуни рўй-рост айтиш керакки, Пленум қарорлари ҳали амалга ошириб турилган кезларда биз муайян натижаларга эришдик. Колхоз ва совхозларни ташкилий-хўжалик жиҳатдан мустаҳкамлашда, уларнинг моддий-техника базасини яхшилаш ва қишлоқдаги ходимларнинг моддий манфаатдорлигини оширишда анчагина иш қилинди.

Неча ўн минглаб мутахассислар, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг ташкилотчилари ўша кезларда партия чақириғига биноан қишлоққа жўнаб кетдилар. Қўриқ ва бўз ерларнинг ўзлаштирилганлиги дон етиштиришни кўпайтиришда катта аҳамиятга эга бўлди. Марказий Комитетнинг сентябрь Пленумидан кейин ўтган дастлабки беш йил ичида экин майдонлари анча кенгайтирилди, ҳосилдорлик оширилди, қишлоқ хўжалигининг ялпи ва товар маҳсулоти кўпайтирилди.

(Давоми иккинчи бетда).

СССР ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ ЯНАДА РИВОЖЛАНТИРИШ СОҲАСИДАГИ ЭНГ ЗАРУР ЧОРАЛАР ТЎҒРИСИДА

(Боши биринчи бетда).

Бироқ шу нарса афсуслантирадики, бу икки йил натижалари мустаҳкамланмади ва тағин ҳам ривожлантирилмади. Шундай фактнинг устидан чиқиш йўли қолдики, сўнгги йилларда қишлоқ хўжалигининг ривожланиши секинлашди. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини юксалтириш планлари бажарилмай қолди.

Контроль рақамларга кўра, етти йиллик (1959—1965 йиллар) мобайнида қишлоқ хўжалигининг ялпи маҳсулоти 70 процент кўпайиши керак эди, ҳақиқатда олти йил ичида атиги 10 процент кўпайди. 1955 йилдан 1959 йилгача ўртасида ... ўртача йиллик ... 7,6 процент кўпайиб келган бўлса, сўнгги беш йилда фақат 1,9 процент кўпайди. Асосий экинлар ҳосилдорлиги ... Масалан, 1955—1959 йилларда дон экинларининг ўртача ҳосилдорлиги шундан аввалги беш йилликдагига нисбатан 1,7 центнер ошган бўлса, 1960 йил билан 1964 йил ўртасидаги давр ичида фақат 0,8 центнер ошди.

Чорвачилик соҳасида ҳам худди шундай аҳволни кўриш мумкин. Сўнгги беш йил ичида қорамоллар туёғини кўпайтириш суръати бундан аввалги беш йилликдагига нисбатан ... Колхоз ва совхозларда ҳар бир сигирдан ўрта ҳисобда соғиб олинган сут 370 килограммдан зиёд пасайиб кетди.

Келтирилган маълумотлар шундай хулоса чиқаришга имкон беради: 1959 йилгача қишлоқ хўжалиги сезиларли даражада юксалиб келган бўлса, ундан кейинги даврда аслини олганда бир жойда депсиниб тура бошлади.

Бундай аҳволнинг асосий сабаблари нималардан иборат?

Биринчидан, қишлоқ хўжалигига раҳбарлик қилишдаги зиёф жой шундаки, социалистик хўжалик ривожланишидаги иқтисодий қонунларнинг талаблари етарли даражада тўла ҳисобга олинмади, кўп ҳолларда эса бу талабларга ҳатто менсимасдан қаралди. Аввало, планли ва пропорционал ривожланиш, социалистик такрорий ишлаб чиқаришни кенгайтириш қонуни сингари қонунлар, шунингдек ижтимоий манфаатларни шахсий манфаатларга қўшиб олиб бориш, моддий манфаатдорлик принциплари ва шу сингари бошқа принциплар назарда тутилмоқда. Аммо, шу нарса маълумки, шундай қонунлар билан ҳисоблашмаган, уларни назар-писанд қилмаган, субъективизмга йўл қўйган кишиларга турмуш қаттиқ танбиҳ беради.

Сўнгги йилларда қишлоқ хўжалигига раҳбарлик қилиш практикасида нуқул оғзиполвонлик билан қилинган ҳаракатлар айниқса планлаштириш, нархларни белгилаш, маблағ ва кредит билан таъминлаш соҳасида борган сайин кўпроқ устун кела берди. Масалан, бир қанча қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг харид нархлари шу маҳсулотларни етиштиришга қилинган сарфларни қоплай олмаётган экан, буни нормал бир ҳол деб бўлмайди. Шунинг натижасида колхоз ва совхозлар катта зарар кўрмоқдалар.

Кўпдан-кўп, баъзан ясама қайта қуришлар асабийлик ва ҳовлиқмалик вазиятини вужудга келтирди, раҳбарларни истиқболни кўра олмайдиган қилиб қўйди. Қунт билан, пухта ўйлаб кўриб ишлаш, ишларнинг аҳволини чуқур анализ қилиб кўриш ўрнига, кўпинча колхоз ва совхозларга нисбатан маъмуриятчилик ва буйруқбозлик қилиш практикасига йўл қўйилди.

Иккинчидан, қишлоқ хўжалигининг олдига жуда катта вазифалар қўйилса ҳам, лекин шу вазифаларни амалга ошириш учун зарур бўлган иқтисодий чоралар етарли даражада кўрилмади, чунончи қишлоқ хўжалик маҳсулотлари билан ишлаб чиқариш товарларига қўйилган нархлар даражаси тўғри белгиланмади, тегишли капитал маблағлар ажратиб берилмади ва қишлоқ хўжалигини моддий-техника воситалари билан таъминлаш яхшилаб қўйилмади. Масалан, беш йилда (1954—1958 йилларда) давлатнинг қишлоқ хўжалигига сарфлаган маблағлари халқ хўжалигига сарфланган барча маблағларнинг 11,3 процентини ташкил этган бўлса, етти йиллик (1959—1965 йиллар) контроль рақамларида қишлоқ хўжалигига бор-йўғи 7,5 процент маблағ сарфлаш кўзда тутилди.

Халқ хўжалигидаги ҳар қандай тармоқдан фарқли ўлароқ, совхозлардаги ва айниқса колхозлардаги қурилишлар материаллар ва комплект ускуналар билан тўлиқ таъмин этилмади. Кўпинча ишлаб чиқаришнинг энг зарур манфаатлари қуришни тақозо этмаган объектларга катта-катта маблағлар ажратиб берилди. Натижада бу сарфлар иқтисодий самара келтирмади ва бу билан халқ хўжалигига зарар етказилди.

Учинчидан, деҳқончилик маданиятини кўтариш, ҳосилдорликни ошириш учун амалда жуда оз иш қилинди. Кўпгина колхоз ва совхозларда алмашлаб экиш чатоқлаштириб юборилди ва агротехниканинг энг оддий қондаларига ҳам риоя қилинмаяпти. Табиий-иқтисодий шароитларни, ишлаб чиқариш шароитларини ва маҳаллий тажрибани ҳисобга олмасдан, тупроқни ишлаш, экин майдонларининг структураси ва деҳқончиликнинг бир системасини бошқа система билан алмаштириш, чорва молларни сақлаш ва боқиш хусусида марказдан бир қолипда кўпгина турли-туман кўрсатмалар берилаверди. Буларнинг ҳаммаси хўжаликни планли тарзда олиб боришга тўсқинлик қилди, ер органларининг ролини пасайтириб юборди, ердан унумли фойдаланишга ёрдам бермади.

Ниҳоят, қишлоқ хўжалиги орқада қолаётганлигининг сабаблари ҳақида гапирганимизда биз партия, совет ва ер органларининг ишида жиддий камчиликлар содир бўлиб келганлигини ҳам тан олишимиз керак. Тез-тез ўтказиб турилган қайта ташкил этишлар ва қайта қуришлар вазиятида кадрларимизнинг иши мураккаблашиб қолган эди, албатта. Аммо шундай бўлса ҳам, ихтиёримиздаги бор имкониятларнинг ҳаммасидан биз тўла фойдаланмадик. Кишилар билан етарли даражада иш олиб борилмади, мутахассисларга ва қишлоқ хўжалик фанига маҳкамроқ таянилмади, илғор тажрибани умумлаштириш ва ёйишни яхши йўлга қўйишнинг уддасидан чиқилмади.

Ўртоқлар! Биз мамлакатнинг ҳамма зоналарида қишлоқ хўжалигига раҳбарлик қилишдаги хатоларнинг оқибатларига дуч келяпмизу, аммо бунинг таъсири қоратупроқ бўлмаган минтақа районларида айниқса билинмоқда. Мисол учун Смоленск областини олайлик. Сўнгги беш йил ичида бу областда қишлоқ хўжалигининг ялпи маҳсулоти атиги бир процент кўпайди. Далачиликдан олинадиган маҳсулотларнинг энг муҳим турларини етиштириш жиҳатидан область ҳали урушдан аввалги даражага ҳам етиб олгани йўқ.

Областда қишлоқ хўжалик экинларининг ҳосилдорлиги паст бўлиб қолмоқда. Колхоз ва совхозларда ҳар бир сигирдан ўрта ҳисобда соғиб олинган сут қарийб 400 килограмм камайиб кетди. Зиғирдан бошқа қишлоқ хўжалигининг ҳамма тармоқлари зарар келтирмоқда.

Вужудга келган вазият қишлоқ хўжалигидаги ишларнинг аҳволи учун бизда жиддий ташвиш туғдирмаслиги мумкин эмас. Шу муносабат билан КПСС Марказий Комитети Президиуми колхоз ва совхозларни ташкилий-хўжалик жиҳатидан мустаҳкамлашга қаратилган муҳим иқтисодий тадбирларни ишлаб чиқди ва бу тадбирларни Марказий Комитет Пленумининг муҳокамасига қўймоқда.

Биз қишлоқ хўжалигини юксалтириш — коммунизмни муваффақиятли қуришда ўзимиз учун ҳаётий зарур иш эканлигини тушунамиз. Умумхалқнинг мана шу вазифасини ҳал қилмоқ учун биз қишлоқ хўжалигига мустаҳкам иқтисодий негиз яратиб бермоғимиз керак. В. И. Ленин бу масалани партия иқтисодий сиёсатининг энг муҳим масалаларидан бири деб билган эди, чунки бу масала ишчилар синфи ва деҳқонларнинг муносабатлари сингари Совет давлати асосларининг асосига дахлдордир

Биз қишлоқ хўжалигида йўл қўйилган хатоларни тезроқ тузатиб олишимиз, субъективизмга барҳам беришимиз керак. Ишлаб чиқаришни ривожлантиришдаги моддий ва маънавий стимуллардан кенг иқтисодий асосда фойдаланиш лозим. Партия, совет, хўжалик органларидан, бизнинг ҳаммамиздан каттагина куч-ғайрат сарфлаш ва иш методларини қатъиян ўзгартириш талаб қилинади.

II. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК МАҲСУЛОТЛАРИ ТАЙЁРЛАШ СИСТЕМАСИНИ ЯХШИЛАЙЛИК

Ўртоқлар! Марказий Комитет Президиуми қишлоқ хўжалик маҳсулотларини тайёрлаш ва харид қилиш системасини яхшилашга жиддий аҳамият бермоқда. Бу системада камчиликлар кўп ва шу системани такомиллаштирмаса бўлмайди.

Асосий камчилик шундан иборатки, ҳозирги тайёрлов системаси колхоз ва совхозларнинг ишига ишончсизлик олиб кирмоқда, уларга ўзидаги ишлаб чиқаришни тўғри планлаштириш имкониятини бермаяпти. Колхоз ва совхозларга қишлоқ хўжалик маҳсулотлари харид қилиш планлари фақат бир йилга мўлжаллаб, шунда ҳам кўпинча кечиктириб берилмоқда. Бунинг устига маҳсулот тайёрлаш жараёнида бу планлар неча марталаб ўзгартирилмоқда, колхоз ва совхозларга кўп ҳолларда план топшириқларидан ошиқ бўлган қўшимча топшириқлар берилмоқда.

Колхоз ва совхозлар ғалла тайёрлаш мавсуми тамом бўлгандан кейин уруғлик ажратиб берилишини сўраб давлатга мурожаат қилаётганликларини кўрсатувчи фактлар маълум. 1962 йилда уруғликка ишлатиш учун давлат колхоз ва совхозларга 1 миллион 373 минг тонна дон сотди. Колхоз ва совхозлар бу йил давлатдан яна икки миллион тоннача уруғлик сўрадилар.

Бир қанча зоналарда харид қилинаётган дон учун белгилаб қўйилган нархлар шу донни етиштиришга қилинган сарфларни қопламаяпти. Бундай практика давлатга зиён етказяпти, хўжаликларнинг экономикасини издан чиқаряпти, деҳқонларни ўз меҳнати натижаларидан моддий манфаатдор қилмаяпти.

Ғалла тайёрлаш вақтида қандай қийинчиликларни бошдан кечиришга тўғри келганлигини ҳаммамиз ўз тажрибамиздан биламиз. Дон харид қилиш планлари нақадар нореал ва хомхатала тузилганлигини шу фактдан кўриш мумкинки, бу планлар сўнгги 10 йил мобайнида бор-йўғи уч марта — 1956, 1958 ва 1964 йилларда бажарилди, холос.

Бутун тайёрлов системамизни яхшилашни, такомиллаштиришни турмуш қатъият билан талаб қилмоқда. Аввало, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари тайёрлашнинг бир қанча йилларга мўлжаллаб, қатъий тузиб қўйилган планларига кўчиш зарур. Бу планларда умумдавлат манфаатлари билан хўжаликнинг ички манфаатлари бир-бирига уйғун равишда қўшиб юборилган бўлиши шарт.

КПСС Марказий Комитети Президиуми Марказий Комитет Пленумининг муҳокамасига қуйидаги таклифларни ҳавола қилади:

биринчидан, дон харид қилишнинг бу йил учун тасдиқланган планини 4 миллиард пуддан 3 миллиард 400 миллион пудга келтириш керак;

иккинчидан, 3 миллиард 400 миллион пуд миқдорида дон харид қилиш тўғрисидаги мазкур планни 1970 йилни ҳам қўшиб, яқин беш йилликдаги ҳамма йиллар учун қатъий ва ўзгармас қилиб қўйиш лозим.

Республикалар, областлар, ўлкалар, районлар, колхоз ва совхозларга дон харид қилишнинг олти йилга мўлжалланган қатъий, ўзгармас планини белгилаб қўйиш таклиф қилинади.

1965—1970 йиллар учун иттифоқдош республикалар бўйича дон харид қилиш планининг қуйидаги лойиҳаси тақдим этилади:

	миллион пуд
СССР	3.400
шу жумладан:	
РСФСР	2.103
Украина ССР	617
Белоруссия ССР	15,3
Ўзбекистон ССР	17,5
Қозоғистон ССР	586
шу жумладан Қўриқ ўлка	443
Грузия ССР	4,3
Озарбайжон ССР	8,2
Литва ССР	4,6
Молдавия ССР	24,4
Латвия ССР	4,0
Қирғизистон ССР	10,4
Тожикистон ССР	1,8
Арманистон ССР	1,2
Туркманистон ССР	1,2
Эстония ССР	1,8

Кўриб турибсизларки, ўртоқлар, Марказий Комитет Президиуми ғалла тайёрлашни планлаштиришнинг тамомила янги тартибини таклиф қилмоқда. Бундай тартиб етилган зарурат бўлиб, қишлоқ хўжалигидаги ишлаб чиқарувчи кучларни тобора олға қараб ривожлантириш манфаатларига мос бўлиб тушади. Бу тартибни партия ва халқ маъқуллашлари ва қўллаб-қувватлашларига ишончимиз комил.

Айни маҳалда бу йилги ҳосилдан бошлаб буғдой, жавдар ва бошқа баъзи бир дон экинларининг асосий харид нархларини, совхозлар учун эса кунгабоқарнинг харид нархларини ҳам ошириш таклиф қилинади. Сирғанма нархлар деб аталган нархлар бекор қилинади. Буғдой ва жавдарнинг янги харид нархларини қуйидаги миқдорда белгилаш мўлжалланади:

	Харид нархлари (асосий кондициянинг ҳар тоннаси учун сўм ҳисобида): колхозлар учун		совхозлар ва бошқа хўжаликлар учун	
	буғдой	жавдар	буғдой	жавдар
РСФСР (Шимоли-ғарбий, Марказий ва Волга-Вятка районлари бундан мустасно)	86	81	59	63
РСФСРнинг (Шимоли-ғарбий Марказий, Волга-Вятка районлари, Украина ССРнинг Полесье районлари, Белоруссия ССР, Литва ССР, Латвия ССР ва Эстония ССР	130	130	130	130
Украина ССР (Полесье районларидан ташқари) ва Молдавия ССР	76	76	45	45
Қозоғистон ССР	80	80	65	60
Қирғизистон ССР	85	80	65	60
Ўзбекистон ССР, Грузия ССР, Озарбайжон ССР, Тожикистон ССР, Арманистон ССР, Туркманистон ССР	90	85	90	85

Доннинг янги харид нархларидан ҳамма ютади. Бу нархлар мамлакатдаги айрим зона ва районларнинг хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда белгиланди. Мисол учун, Белоруссияни ва Болтиқ бўйи республикаларини олайлик. Бу республикаларга дон харид қилиш планлари анча камайтириб қўйилмоқда. Бунинг устига шу районлардаги колхоз ва совхозлар учун доннинг нархи ҳозирги амалдаги нархларга нисбатан тахминан 50 процентдан 100 процентгача оширилмоқда. Агар мана шу районлардаги колхоз ва совхозлар яхшироқ ишлаб, дон экинларидан мўл ҳосил олишга эришсалар (биз бунга шубҳаланмаймиз), у ҳолда, давлатга пландан ташқари дон сотиш натижасида қўшимча даромадга эга бўлишлари мумкин. Мамлакатнинг асосий ғаллакор районлари бўлган Украина, Сибирь, Шимолий Кавказ, Поволжье, Қозоғистон, Урал, Марказий қоратупроқ областларидаги колхоз ва совхозларга келганда эса улар мана шундай шароитда давлатга дон сотишдан оладиган ўз даромадларини тағин ҳам кўпроқ ошириб юборадилар.

Ўртоқлар! Марказий Комитет Президиуми дон харид қилишнинг таклиф этилаётган ҳажми мамлакатнинг тобора ўсиб бораётган эҳтиёжларини тўлиқ қондира олмаслигини ва давлат резервлари яратишга имкон бера олмаслигини КПСС Марказий Комитети Пленумига маълум қилиб қўйишни зарур деб ҳисоблайди. Шу сабабдан, биз планда кўрсатилган миқдорда дон тайёрлаш билан бир қаторда товар ғалласи ортиб қолган хўжаликлардан планга қўшимча равишда асосий озиқ-овқат экинлари маҳсулотини сотиб олишни йўлга қўйишимиз лозим.

Давлат қишлоқ хўжалик маҳсулотларини эркин суратда сотишга ҳомийлик қилади ва шу зайлда сотилаётган маҳсулотга муқим нархлар белгилаб, рағбатлантириш чораларини кўради, товар муносабатларини бутун чоралар билан ривожлантиришга ёрдам беради. Колхоз ва совхозларни қатъий пландан ташқари маҳсулот сотишга рағбатлантириш мақсадида буғдой ва жавдарга асосий харид нархига қўшимча равишда 50 процент устама нарх белгилаб қўйиш таклиф қилинади.

Биз шунга таяниб иш кўрмоқдамизки, асосий дон экинларини — буғдой ва жавдарни тайёрламоқ учун қатъий давлат планини белгилаб қўйиш ва бу дон экинларига янги харид нархлари белгилаш дон хўжалигини мустаҳкам иқтисодий негизга қуришга, мамлакатнинг бир қанча зоналаридаги колхоз ва совхозларда дон етиштиришнинг паст даражадаги рентабеллигига чек қўйишга имкон беради. Иқтисодий рағбатлантириш чоралари, шундай қилиб, меҳнат унумдорлигини кўтаришнинг ва қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришидаги мана шу етакчи тармоқнинг қолоқлигини яқин йиллар ичида тугатишнинг энг муҳим воситаларидан бири бўлади.

Таклиф қилинаётган чораларни амалга оширмоқ учун давлат қўшимча маблағлар сарфлаши лозим бўлади, албатта. Аммо давлат бюджети маблағларини ички қайта тақсимлаш ҳисобидан маблағлар ажратишни назарда тутиб, давлат бунга рози бўлмоқда. Шу ёрдам натижасида колхозлар ва совхозлар ғалла етиштиришни анча кўпайтиришларига, давлат эса ғаллани ҳозирги вақтдагига қараганда анча кўп харид қилиш имкониятига эга бўлиб қолишига аминмиз. Айни вақтда хўжаликларда ўзларининг ички эҳтиёжлари учун кўпроқ миқдорда ғалла қолаверишига аминмиз. Дон тайёрлашдаги янги тартибнинг асосий моҳияти, аслини олганда, мана шундадир.

Дон етиштиришни кенгайтиришда азалдан бери мамлакатнинг энг катта ғаллакор районлари бўлиб келган Украинага, Поволжьега, Шимолий Кавказга, Сибирга ва Марказий Қоратупроқ областларига алоҳида аҳамият бермоқдамиз. Кўпгина қўриқ ва бўз ерларни ўзлаштирган Қозоғистон ва Урал каби янги катта ғаллакор районлар ҳам ўзларининг ишлаб чиқариш имкониятларини тўла равишда ишга солишлари лозим.

Марказий Комитет Президиуми ери қоратупроқ бўлмаган зонадаги қишлоқ хўжалигининг аҳволини кўриб чиқди. Бу зона ҳам дон етиштиришда муносиб ўрин олиши мумкин ва лозим. Бу зона областлари территориясида илгари жавдар, сули, гречиха ва бошқа дон экинлари анча кўп миқдорда экилиб келганлигини деҳқончилик тарихи кўрсатиб турибди.

Бу зонада 40 миллион гектардан кўпроқ экин майдони бор, яъни мамлакатдаги жамики экин майдонларининг бешдан бир қисми шу зонада тўпланган. Бу зона намлик билан доимий равишда таъминланган зона бўлиб, деҳқончилик ишлари тегишли даражага кўтарилганида бу зона ерларидан ҳар йил юқори ҳосил олиш мумкин. Бироқ, ери қоратупроқ бўлмаган зонага кейинги йилларда лозим бўлган даражада эътибор берилмади, бунинг натижасида деҳқончилик ташландиқ ҳолга тушиб қолди. Бизнинг планларимизда бу зона экономикасини кўтариш тадбирлари кўзда тутилган.

Ўртоқлар! Аҳолини ёрма дон маҳсулотлари билан — гречиха крупаси, сўк ва гуруч билан нормал равишда таъминлашда қийинчиликларга учрамоқдамиз. Мана шундай ёрма олинадиган экинлар етиштиришга кейинги вақтларда тузук эътибор берилмай қўйди, бунинг натижасида экин майдонлари ва ялпи ҳосил анча камайиб кетди.

Бошқирдистон АССР гречиха етиштириб берадиган районлардан бири. Илгари вақтларда бу автоном республикада 194 минг гектар ерга гречиха экилар эди, ҳозир эса, ҳаммаси бўлиб 32 минг гектар ерга гречиха экилмоқда. Гречиханинг ялпи ҳосили 131 минг тоннадан 16 минг тоннага тушиб қолди, ёки 8 баравардан зиёдроқ камайди.

Татаристон АССР ҳам гречиха етиштириладиган районлардан ҳисобланади. Бу районда ҳам худди шундай манзарани кўриб турибмиз. Гречиха экилаётган майдонлар 143 минг гектардан 40 минг гектарга тушиб қолди ёки 3,5 баравар камайди, гречиханинг ялпи ҳосили эса 8 баравар камайди. Курск области гречиха етиштиришда катта ўрин олиб келган эди. Бу областда 1950 йилда 97,5 минг гектарга гречиха экилар эди, ҳозирги вақтда эса фақат 35 минг гектар ерга гречиха экилмоқда.

Бир қанча областларда тариқ етиштириш, айниқса энг яхши сўк берадиган тариқ навларини етиштириш ҳам ёмон аҳволда. Пенза областида тариқ экилаётган майдонлар 1964 йилда 1932 йилдагига нисбатан тўрт баравар камайиб кетди. Тариқнинг ялпи ҳосили уч баравар камайди. Рязань областида тариқ экилаётган майдонлар 1940 йилдан бери 6 баравардан зиёд камайди. 38 минг тонна ўрнига 2 минг тонна тариқ тайёрланадиган бўлиб қолди, ёки тариқ тайёрлаш 19 баравар камайди.

Ёрма олинадиган экинларга муносабатимизни ўзгартишимиз керак. Гречиха, тариқ, шунингдек шоли етиштиришни бутун чоралар билан рағбатлантириш зарур. Яхши харид нархи мана шундай рағбатлантириш чораларидан бири бўлиб қолиши мумкин.

Сизларнинг қўлингизга бериладиган қарорларнинг лойиҳаларида 1965 йилдан бошлаб гречиханинг ҳар бир тоннасига 200 сўм ўрнига 300 сўм тўлаш, энг яхши навли тариқнинг ҳар бир тоннасига 80 сўм ўрнига 110 сўм тўлаш, шунингдек шолининг харид нархини ошириб, 220 сўмдан 300 сўмга етказиш таклиф қилинади.

Пахта ва қанд лавлаги етиштиришни кўпайтиришдаги тажрибамиз қишлоқ хўжалиги маҳсулотларига нархлар белгилаш соҳасида тўғри сиёсатга риоя қилишнинг нақадар муҳимлигини яққол кўрсатиб турибди. 1949 йилда пахтанинг нархи анча оширилганлиги ва бунинг натижасида пахта етиштириш тез кўпайганлиги кўп ўртоқларнинг эсида бўлса керак. Сўнгра 1958 йилдан 1962 йилгача бўлган давр ичида устама мукофотлар бекор қилинди, пахтакор колхозларга топширган пахтаси эвазига дон ва бошқа моллар сотиш тугатилди. Шундан сўнг пахтанинг ҳосилдорлиги ва ялпи ҳосили камайиб кетди.

1963 йилнинг бошида пахтанинг нархлари колхозларда 20 процент ва совхозларда 12 процент оширилди. Пахтакор колхозларга топширган пахтаси эвазига дон сотиш тартиби тикланди. Бунинг натижасида келаси йилнинг ўзидаёқ пахтанинг ҳосилдорлиги кўтарилди ва гектар бошига 1962 йилдаги 18 центнер ўрнига 21,5 центнерга етди.

Қанд лавлаги тайёрлашда ҳам шундай қилинди. Қанд лавлаги етиштиришни кўпайтирганлик учун тақдирлаш 1958 йилда бекор қилинган эди. Хўш, бунинг оқибати нима бўлди? Қанд лавлагининг ҳосилдорлиги ва уни тайёрлаш жуда камайиб кетди. 1963 йилда лавлагининг харид нархи оширилиб, унинг бир тоннасига 23 сўм ўрнига 29 сўм тўланадиган бўлди, лавлагикорларга қанд бериб, уларни рағбатлантириш тартиби тикланди. Бу чораларнинг оқибати дарҳол аён бўлиб қолди — 1964 йилнинг ўзидаёқ лавлагининг ҳосилдорлиги анча ошди ва тайёрланган лавлагининг ҳажми қарийб 2 баравар кўпайди.

Мамлакатимиздаги шоликорлик ишларига алоҳида тўхталиб ўтмоқчиман. Гуручга талаб йилдан йилга ошиб бормоқда. Бироқ, шоли экишга лозим бўлган даражада эътибор берилмай келди. Кейинги беш йил ичида биз бошқа мамлакатлардан бир ярим миллион тоннага яқин гуруч сотиб олишга мажбур бўлдик, бунинг учун кўп пул тўлашга тўғри келди. Шу маблағларни ўз мамлакатимизда шоли етиштиришга сарф қилсак яхшироқ бўлмасмиди?

Украина, Қозоғистоннинг бир қанча областларидаги, Ўрта Осиё республикаларидаги, Краснодар ва Ставрополь ўлкаларидаги, Ростов областидаги партия, совет ва қишлоқ хўжалик органлари шоли етиштиришни кўпайтириш йўлида амалий чоралар кўрмоқдалар. 1965 йилда шоли экиладиган майдонни 30 минг гектар кенгайтириш имконияти бор.

Агар ҳаммамиз шоликорликни кенгайтириш вазифасини ҳал қилишга актив киришсак, бизнинг мамлакатимизда гуруч етарли бўлиб қолади. Мамлакатнинг шолига бўлган талабини тўла равишда таъминламоқ ва гуручни чет мамлакатлардан сотиб олишдан воз кечмоқ учун шоли етиштиришни кўпайтириш тадбирларини беш йиллик планга киритиш керак.

КПСС Марказий Комитетининг дон хўжалигини кўтаришга бағишланган ушбу Пленумининг муҳокамасига Марказий Комитет Президиуми киритаётган иқтисодий тадбирлар мана шулардан иборат.

Ўртоқлар! Чорвачилик деҳқончиликни ва биринчи навбатда дон хўжалигини ривожлантиришга бевосита боғлиқ эканлиги ҳаммага маълум. Дон етиштиришни кўпайтириш билан чорвачиликни ривожлантирмоқ учун мустаҳкам негиз яратган бўламиз. Шу билан бир қаторда, КПСС Марказий Комитетининг Президиуми хўжаликнинг мана шу муҳим тармоғини кўтаришга ёрдам берадиган бир қанча иқтисодий чораларни амалга оширмоқчи.

Ҳозирги вақтда кўп колхозлар ва совхозларда чорвачилик зарар келтираётган тармоқ бўлиб қолган.

Асло нормал бўлмаган шундай бир ҳол вужудга келди: хўжалик гўштни қанча кўп етиштирса шу қадар кўп зарар кўрмоқда. Хўжаликни бундан буён ҳам шу тарзда юритиш мумкинми, ахир!

Худди шу сабабларга кўра, мамлакатнинг бир қанча районларида қўйлар туёғи жуда камайиб кетди. Масалан, машҳур Романов зотли қўйларнинг ватани бўлган Ярославль областини олиб кўрайлик. Бу областда урушдан олдин 470 минг бош қўй бор эди, ҳозир атиги 186 минг бош қўй қолди. Шу йиллар ичида қўйларнинг туёғи Киров областида икки баравардан зиёдроқ камайди, Брянск областида бир ярим баравар камайди. Шимоли-ғарб, Марказ ва Волга-Вятка районининг 25 та областида қўйларнинг туёғи 1928 йилдаги 16,7 миллион бошдан 1964 йилда 7,5 миллион бошга тушиб қолди ёки икки баравардан зиёдроқ камайди.

Қўйчиликнинг бундай аҳволга тушиб қолганлиги учун совхозларнинг директорлари ва колхозларнинг раислари, ер органлари, партия, совет органлари жавобгар бўлмасликлари мумкин эмас. Улар чорвачиликдаги бу тармоқнинг рентабеллигини кўтариш учун лозим бўлган ҳамма чораларни кўрганлари йўқ.

Чорвачиликни ривожлантиришдаги камчиликларни йўқотиш чораларини ҳам кўриш зарур. Аввало, бу йилдан бошлаб республикалар, областлар, ўлкалар, районлар, колхозлар ва совхозларга чорвачилик маҳсулотларини харид қилишнинг бир неча йилга мўлжалланган қатъий планини бериб қўйиш керак. Бу планда хўжаликни ривожлантириш истиқболлари, уни ихтисослаштириш, табиий-иқтисодий ва бошқа шарт-шароитлар ҳисобга олиниши керак.

Иттифоқдош республикалар Компартиялари Марказий Комитетларининг ва Министрлар Советларининг таклифларини ҳисобга олиб ва чорвачилик маҳсулотлари етиштиришни янада кўпайтирмоқ учун чорва туёғини сақлаб қолиш мақсадида, илгари тасдиқланган 9 миллион тонна ўрнига 1965 йилда 8,5 миллион тонна чорва ва парранда гўшти тайёрлаш давлат планини белгилаб қўйишга қарор қилинди. Бошқа чорвачилик маҳсулотларини харид қилиш планларини ҳам бирмунча камайтириш зарур.

Чорвачилик маҳсулотларини 1965—1970 йилларда тайёрлаш планининг қуйидаги лойиҳаси тақдим этилади:

	1965 йил	1966 йил	1967 йил	1968 йил	1969 йил	1970 йил
Чорва ва парранда гўшти (тирик вазнда, минг тонна ҳисобида)	8500	8930	9460	10020	10680	11400
Сут (минг тонна ҳисобида)	33000	34620	36235	38390	40800	43400
Тухум (миллион дона)	9400	10000	10840	11920	13510	15000
Жун (мувоза қилинадиган вазнда минг тонна ҳисобида)	348	361	373	387	407	430

Чорвачилик маҳсулотлари етиштиришни тез кўпайтирмоқ учун давлат томонидан колхозлар ва совхозларга ёрдам кўрсатишга доир баъзи бир қўшимча чоралар кўриш керак. Сизларнинг қўлларингизга бериладиган лойиҳаларда зоналарнинг хусусиятларини ҳисобга олиб, колхозлар ва совхозлардаги амалда бўлган харид ва тайёрлаш нархларига қорамол бўйича 20 процентдан 55 процентгача, чўчқалар бўйича 30 процентдан 70 процентгача ва қўйлар бўйича 10 процентдан 70 процентгача, баланд тоғлиқ районларда эса 100 процентгача устама қўйиш таклиф қилинади.

Шуни уқтириб ўтиш кераккки, крупа, гўшт ва гўшт маҳсулотларининг мавжуд чакана нархларини оширмай туриб, харид нархлари кўпайтирилади.

Давлат чорвачиликка ҳам катта қўшимча маблағлар сарфлаётганлигини кўриб турибсиз. Колхозлар ва совхозларга бу тармоқни рентабель тармоққа айлантиришларига кўмаклашмоқ учун шундай қилмоқдамиз. Чорвачиликни ривожлантиришда яқин икки-уч йил ичида тубли бурилиш вужудга келтиришни таъминламоқ учун партия, совет органлари, ер органлари, колхозлар ва совхозларнинг раҳбарлари бу ёрдамдан фойдаланишлари лозим.

Иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари гўштнинг ҳозирги амалда бўлган нархларига қўйилган устамаларнинг ўртача миқдори доирасида бу нархларни табиий иқтисодий зоналарга қараб табақалаштиришлари ва шу тариқа гўшт етишитришни зарар келтирмайдиган тармоққа айлантиришни таъминлашлари мутлақо зарур.

Кўп областлар, харид қилиш планларини белгилаётган вақтда сут таркибидаги мойнинг асосий миқдорини ҳақиқатда эришилган ўртача даражага тушириш масаласини қўймоқдалар. Масаланинг бундай қўйилиши тўғри. Бу хусусда ҳозир тегишли қарор тайёрлаб қўйилди. Мойи олинган сут учун илгари амалда бўлган нарх ҳам тикланади. Бу эса колхозлар ва совхозларнинг қўшимча манфаатдор бўлишларини таъминлайди.

Чорвачилик маҳсулотларини харид қилишнинг бир қанча йилларга мўлжалланган қатъий планлари ва давлат томонидан берилган ёрдам колхозлар ва совхозларнинг чорвачиликни ривожлантириш истиқболларини яхшироқ белгилаб олишларига имкон беради. Улар фермаларда қанча мол боқилиши кераклигини, қандай бинолар қуриш, ем-хашак базасини қай тарзда ривожлантириш кераклигини олдиндан мўлжаллаб иш олиб борадиган бўлиб қоладилар. Хуллас, колхозчилар, совхозларнинг ишчилари, мутахассислар чорвачилик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришнинг ҳамма масалаларини хўжалик манфаатларини кўзлаб ижодий ҳал қилиш имкониятига эга бўладилар.

Колхозчиларнинг, ишчилар ва хизматчиларнинг шахсий ёрдамчи хўжалигида мол боқишга доир чеклашларни олиб ташлаш тўғрисида ҳукумат ва Марказий Комитетнинг илгари қабул қилган қарори ҳам чорвачилик маҳсулотларини кўпайтириш вазифасини ҳал қилишга катта ёрдам беради.

Чорвачилик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш юзасидан мўлжалланган тадбирлар мустаҳкам ем-хашак базасини вужудга келтириш учун курашни чинакам ташкил этганимиз тақдирдагина ижобий роль ўйнайди. Бу соҳада нималар қилиш кераклигини колхозчилар, совхоз ишчилари, қишлоқ хўжалик мутахассисларининг ўзлари ҳал этсинлар. Улар маҳаллий шароитни яхши билишади, ўз ерларига нималар экиш кераклигини, ўзларининг молларини нималар билан боқиш кераклигини тузукроқ билишади. Масалан, Кубань учун озуқа экинларининг бир хили тўғри келса, Бурятия учун бошқа хиллари тўғри келади. Ҳар бир конкрет зонада экиладиган озуқа экинлари жуда хилма-хил бўлиши мумкин.

Озуқа экинларининг қай хилини экишни белгилаб олишда колхозлар ва совхозлар илмий муассасаларнинг, тажриба станцияларининг фойдали тавсияларидан, шунингдек илғор практиканинг муваффақиятларидан тўлиқ фойдаланишларига шак-шубҳа қилмаймиз.

Лекин мол озуқасини кўпайтириш манбаларидан бири тўғрисида индамай ўтиб бўлмайди. Бунда гап ўтлоқлар ва яйловларни яхшилаш юзасидан энг зарур чоралар кўриш тўғрисида бораётир. Мамлакатимизда 300 миллион гектарга яқин пичанзор ва яйлов ерлар бор. Бироқ, афсуски, бу ерларнинг анчагина қисми ташландиқ ҳолга тушиб қолди. Бу аҳволни айниқса марказ районларида: Москва, Ленинград, Новгород, Псков, Калинин, Рязань областларида ва бошқа бир қанча областларда кўриш мумкин.

Шу ерларни яхшилаш воситаларини қидириб топайлик, бунинг учун техника ажратайлик, бу ишни ташкил этайлик. Бу соҳада колхозлар ва совхозларнинг ўзлари кўп иш қилишлари мумкин, лекин мелиорация ишларини ўтказишга, ўтлоқларни чакалаклардан тозалашга ва бошқа тадбирларни ўтказишга давлат ёрдами ҳам талаб қилинади, бу очиқ кўриниб турган гап.

Маккажўхори тўғрисида қисқача гапириб ўтаман. Мамлакатнинг кўп районларида бу экин дон тариқасида ҳам, шунингдек силос учун ҳам катта ҳосил бермоқда, ем-хашак базасини мустаҳкамламоқ учун бу экиннинг бой имкониятларидан фойдаланмаслик нотўғри бўлур эди. Бу ҳақда Марказий Комитет Пленумида гапириб ўтишни зарур деб ҳисоблаётганимизнинг сабаби шуки, баъзи жойларда маккажўхорига нисбатан нотўғри муносабатда бўлинмоқда, бу ишда бир ҳолатдан иккинчи ҳолатга ўта беришга йўл қўйилмоқда. Маккажўхори яхши ҳосил бераётган ерларда у, далалардан ўзига муносиб ўрин олиши керак.

Ўртоқлар! Қатъий планларни белгилаб қўйиш, бир қанча қишлоқ хўжалик экинлари ва чорвачилик маҳсулотларининг асосий нархларини ошириш, шунингдек пландан ташқари маҳсулотларни оширилган нархлар билан харид қилиш системаси ҳар бир хўжаликни, ҳар бир раҳбарни ва ҳар бир партия ташкилотини янги шароитга солиб қўяди, уларнинг самарали ишлашлари учун яхши истиқболлар очиб беради, уларни ишонч билан ишлайдиган қилиб қўяди.

Эндиликда маҳаллий хусусиятларни ҳисобга олиб, экин майдонларининг структурасини олдиндан белгилаб қўйиш, бузилган алмашлаб экишларни тиклаб олиш, фан муваффақиятлари ва илғорлар тажрибаси асосида прогрессив агротехникани, чорва туёғини кўпайтириш, унинг маҳсулдорлигини ошириш тадбирлари системасини ишлаб чиқиб, жорий қилиш мумкин.

Олти йилга мўлжалланган харид қилишнинг стабиль плани ва товар маҳсулотни кўпайтиришни рағбатлантириш қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини янада кўтаришнинг муҳим воситаси бўлиб қолади. Бу эса мутахассисларнинг, хўжалик раҳбарларининг ташаббускорлигини кучайтиради, уларга ўз ижодий қобилиятларини кўрсатиш, хўжалик ишларини юритишда ташаббускорликни ривожлантириш, деҳқончиликдаги ва чорвачиликдаги шаблонни йўқотиш имкониятини беради.

Иттифоқдош республикалар Компартияларининг Марказий Комитетлари, область, ўлка, район партия комитетлари, совет органлари ва ер органлари олдида мураккаб ва масъулиятли вазифа турибди: улар тупроқ-иқлим шароитини ва иқтисодий хусусиятларни ҳисобга олиб, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари харид қилишнинг олти йилга мўлжалланган қатъий планларини ҳар бир колхозга ва совхозга етказишлари лозим. **Бу ишда сира ҳам хато бўлмаслиги керак, ўртоқлар!**

(Охири учинчи бетда).

СССР ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ ЯНАДА РИВОЖЛАНТИРИШ СОҲАСИДАГИ ЭНГ ЗАРУР ЧОРАЛАР ТЎҒРИСИДА

(Боши 1 ва 2-бетларда)

Ишнинг муваффақиятли бўлиши харид қилишнинг тўғри планлаштирилишига кўп жиҳатдан боғлиқдир: янги шароитда ҳамма хўжаликлар тез ўса бошлайди ёки, хатоларга йўл қўйиладиган бўлса ва ҳар бир хўжаликнинг объектив ҳолати ҳисобга олинмай, унга план берила берадиган бўлса, айрим хўжаликлар ўз экономикасини ривожлантиришда юксала беради, айрим хўжаликлар эса, бундай қила олмай қолади. Шу сабабли, ҳозирги вақтда стабиль планларни тузиш ва бу планларни ҳар бир колхозга ҳамда совхозга етказиш соҳасида чуқур иқтисодий ва агрозоотехника ишлари авж олдириб юборилиши лозим.

Биз шуни қатъий шарт қилиб қўйишимиз керакки, бу планларни ўзгартиришга ҳеч кимнинг ҳақи йўқ. Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш учун, давлат топшириқларини бажариш учун партия ва совет органларининг масъулиятини доимий план бўшаштирмайди, балки аксинча, улар зиммасидаги бу масъулиятни оширади.

Модомики биз план қонун кучига эга, деб айтаётган эканмиз, демак, у ҳамма учун мажбурий бўлиши лозим: бу планни ўзгартириш мумкин эмас, лекин уни бажармаслик ҳам мумкин эмас!

Давлатнинг тартибга солиб турувчи ҳамма органлари мамлакатимизда имкониятлари турлича бўлган колхозлар ва совхозлар ривожланиш жиҳатдан тахминан баб-баравар иқтисодий шароитга солиб қўйилишига ёрдам беришлари лозим. У ёки бу хўжаликнинг муваффақиятлар қозониши шу хўжалик раҳбарларининг, мутахассисларининг ўзига, қишлоқ хўжалик ходимларининг ғайратига ва меҳнатсеварлигига, партия, совет ташкилотларининг ва ер органларининг самарали фаолиятига ҳал қилувчи даражада боғлиқ бўлиб қолади.

III. ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИНГ МОДДИЙ-ТЕХНИКА БАЗАСИНИ МУСТАҲКАМЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўртоқлар! Шу етти йиллик йиллари мобайнида колхозлар ва совхозларнинг моддий-техника базаси бирмунча ошди, тракторлар, юк автомобиллари ва қишлоқ хўжалик машиналари кўпайди. Қишлоқ хўжалиги меҳнатини енгиллаштирувчи электр қуввати ҳам кўпайтирилди. Бизнинг саноатимиз, ишчилар, инженер-техник ходимларимиз қишлоқ хўжалигини замонавий техника билан таъминламоқ учун кўп иш қилдилар.

Бироқ, колхозлар ва совхозлар қўлидаги техника ҳали ҳам етарли эмас. Бизда тракторлар, автомобиллар, комбайнлар ва бошқа мураккаб қишлоқ хўжалик машиналари, шунингдек культиваторлар, бороналар ва сеялкалар етишмаётир. Бунинг натижасида дала ишларини ўтказиш муддатлари чўзилиб кетмоқда, бу эса ҳосилдорликнинг камайишига сабаб бўлмоқда.

Ерни кузги шудгор қилиб қўйиш ишларини 18-20 кунда тамомлаш ўрнига, бу ишнинг кўпинча икки ойгача чўзилиб кетишини ва совуқлар бошланганидан кейингина шудгор қилиш тўхтатилишини нормал бир аҳвол, деб бўладими, ахир, ваҳолонки ер кузда эрта шудгор қилиб қўйилганидагина яхши ҳосил олиш мумкинлигини ҳар бир деҳқон билади. Комбайнлар ва бошқа ўрим-йиғим техникаси етишмаётганлиги сабабли, дон экинлари ҳосилини ўриб йиғиб олиш кўпинча 30-40 кун давом этмоқда, бунинг натижасида ҳосилнинг кўп қисми нобуд бўлмоқда.

Қишлоқ хўжалигини юксалтириш манфаатлари колхоз-совхоз ишлаб чиқаришини моддий-техника билан таъминлашни қатъий равишда кучайтиришни, қишлоқ хўжалик техникасини ишлаб чиқаришни кескин равишда кўпайтиришни, бу техниканинг сифатини, пишиқлигини ошириб, узоқ вақт ишлайдиган қилишни талаб этади.

Тракторлар ва бошқа машиналар ишлаб чиқаришни ривожлантириш билан бирга, деталлар, узеллар ва механизмларни унификациялашни таъминлаш зарур. Ҳар бир янги машина пайдо бўлиши билан шу машина учун запас қисмлар проблемасининг туғилиши, запас деталларнинг номенклатураси йилдан-йилга кўпайиб бораётганлиги сингари аҳволга ортиқ чидаб туриш мумкин эмас.

Саноат корхоналарининг ишчилари, инженерлари, техниклари, партия ташкилотлари техникани қишлоқ хўжалигига ўз вақтида етказиб бериш ва техниканинг сифатини кескин равишда ошириш учун зарур бўлган ҳамма чораларни кўришлари лозим. Ўз навбатида қишлоқ хўжалик органлари ҳам қишлоқ хўжалик техникасини тайёрлаб бериш учун саноатга берилаётган заказларни кўп марталаб ўзгартира беришга чек қўйишлари лозим.

Мавжуд техникадан унумли фойдаланиш ва уни авайлаб асраш масаласи ҳам жуда кескин масала бўлиб турибди. Техникадан тўғри фойдаланиш учун бўлган масъулиятни ошириш, инженер-техник ходимларнинг ва қишлоқ хўжалик механизаторларининг моддий манфаатдорлигини ошириш, колхозларни ва совхозларни запас қисмлар ва материаллар билан таъминлашни яхшилаш зарур.

Қишлоқ хўжалигида, биринчи навбатда, ремонт базасини мустаҳкамлаш керак. Бу жуда муҳим масала ва бу масалани ҳал этишда сусткашлик қилиш мумкин эмас. Колхозларга ва совхозларга янги техникани кўплаб бериш мумкин, лекин мустаҳкам ремонт базаси вужудга келтирилмаса, биз лозим бўлган натижани ола олмаймиз. Ҳозирги вақтдаги ремонт базаси эҳтиёжнинг фақат 60 процентини қондирадиган миқдорда ремонт ишларини ўз вақтида ва яхши сифатли қилиб бажаришга имкон беради. 13 мингга яқин хўжаликда лоақал жорий ремонт қила оладиган устахоналар йўқ.

МТСлар қайта ташкил этилган даврда қишлоқ хўжалигидаги ремонт базасига катта путур етди. Яхши ускуналанган олти юздан кўпроқ ремонт заводлари ва устахоналари Халқ хўжалиги кенгашларига ва қишлоқ хўжалиги билан алоқаси бўлмаган бошқа ташкилотларга ўтказиб юборилди. Кўпгина устахоналар шу устахоналардан тўлиқ фойдалана олмайдиган айрим колхозларга сотилди. Айни вақтда шу колхозлар ёнидаги хўжаликлар ўз машиналарини ремонт қилдириш имкониятидан маҳрум бўлиб қолдилар.

Мавжуд устахоналар станоклар ва энергетика ускуналари билан тузук таъминланган эмас. Кейинги тўрт йил ичида атиги қишлоқ хўжалигига 36 мингта металл қирқиш станоклари етказиб берилди. Бу станоклар ҳар бир хўжаликка биттадан тақсимланганда ҳам камлик қилади. Нормал бўлмаган бундай аҳволни тузатиш зарур.

Қишлоқ хўжалик техникаси, запас қисмлар ва материалларнинг нархларини, шунингдек қишлоқ хўжалигига берилаётган электр энергия нархини тартибга солиш керак, бу нархларни тартибга солаётган вақтда, саноат учун белгиланган нарх билан қишлоқ хўжалиги учун белгиланган нарх ўртасидаги фарқни йўқотиш лозим. Афсуски, бюджетнинг имкониятлари бу чораларни бу йил ўтказишга имкон бермайди. СССР Госплани ва Молия министрлиги бу масалани келгуси йилдан бошлаб ҳал қилмоқ учун тегишли ресурслар қидириб топишлари лозим.

Ихтисослаштирилган турли ишларни бажармоқ учун механизациялаштирилган отрядлар, машина прокат станциялари, машина-чорвачилик ва ўтлоқ-мелиорация станциялари тузилаётганлигини маъқуллаш ва ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш керак. Бундай отрядлар ва станцияларда қудратли техникани тўплаш мумкин бўлур эди, чунки бундай техникани айрим хўжаликлар сотиб олишга иқтисодий жиҳатдан манфаатдор эмас, давлат нуқтаи назаридан ҳам мақсадга мувофиқ келмайди.

Бу отрядлар ва станциялар колхозлар ва совхозлар билан шартномалар тузиб, масалан, оҳак, торф қазиб олиш ва уларни ерга майдалаб солиш, мелиорация, ер қазиш ишларини бажариб беришлари, ўтлоқлар ва яйловларни яхшилаш ишларини ўтказишлари, баланд тоғлик районларнинг хўжаликларига хизмат кўрсатишлари мумкин бўлур эди.

Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини механизаторлар, инженерлар, техникларнинг юқори малакали кадрлари билан таъминлаш, уни ўстиришнинг ҳал қилувчи шартларидан биридир. Совхозларда ва колхозларда, механизатор қишлоқдаги биринчи одам, деб кўпдан бери ва тўғри ҳисоблаб келмоқдалар. Аслини олганда, ҳосилдорлик, ялпи ҳосил, хўжалик даромадларининг ўсиши колхозчиларнинг ва совхоз ходимларининг фаровонлиги шу одамларнинг яхши ишлашига боғлиқ.

Қишлоқ хўжалиги учун инженер-техник кадрлар, тракторчилар, комбайнчилар ва бошқа механизаторлар тайёрлашга кўпроқ эътибор бериш, уларнинг маҳсулотлар етиштиришни кўпайтиришдан, техникадан яхшироқ фойдаланишдан ва техникани яхшироқ асрашдан моддий манфаатдор бўлишлари тўғрисида ғамхўрлик қилиш керак.

Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини юксалтириш, уни ихтисослаштириш ва изчил равишда интенсивлаш соҳасидаги катта вазифаларни бажармоқ учун КПСС Марказий Комитети Президиуми қишлоқ хўжалигига сарфланадиган капитал маблағларни анча кўпайтириш йўлини тутиш зарур, деб ҳисоблайди. Биз ҳозир янги беш йиллик план тузиш устида иш олиб бормоқдамиз. Янги беш йиллик планда давлат ва колхозлар йўли билан қишлоқ хўжалигига 71 миллиард сўм маблағ сарфлаш мўлжалланмоқда.

Давлат томонидан сарфланадиган капитал маблағлар ишлаб чиқариш объектларини қуриш ва техника сотиб олиш соҳасида 41 миллиард сўмни, шу жумладан қурилиш-монтаж ишларини бажариш соҳасида 21 миллиард сўмни ташкил қилади. Бу — жуда катта маблағ. Шуни айтиб ўтиш кифоя қиладики, урушдан кейинги ўн тўққиз йил ичида қишлоқ хўжалигига тахминан шунча миқдорда маблағ сарфланган эди. Тракторлар ишлаб чиқаришни анча кўпайтириб, уни беш йилликнинг охирига бориб, йилига 625 мингтага етказиш ёки ўтган йилдагига нисбатан қарийб икки баравар кўпайтириш кўзда тутилади. Беш йил ичида қишлоқ хўжалигига бир миллион 790 мингта трактор, шу жумладан 780 мингта ҳайдов трактори ва 10,7 миллиард сўмлик қишлоқ хўжалик машиналари етказиб бериш кўзда тутилади. Ғалла комбайнларини ишлаб чиқариш йилига 84 мингтадан 125 мингтага етказилади.

Автомобиль транспорти етишмаётганлиги сабабли қишлоқ хўжалиги нақадар катта қийинчиликларга учраётганлиги ўзларингизга маълум. Колхозлар ва совхозларнинг юк автомобилларига бўлган эҳтиёжини бир беш йилликнинг ўзида тўла равишда қондириш мумкин эмас, албатта. Лекин янги беш йилликнинг ўзида юк автомобиллари ишлаб чиқариш икки баравар кўпайтирилади ва қишлоқ хўжалигига кейинги беш йилда берилган 394 минг автомобиль ўрнига бир миллион 100 минг автомобиль етказиб берилади, деб ҳисоблаймиз.

Трактор прицепларини, машиналарни, чорвачилик фермалари учун ускуналарни, юк бўшатиш-юк ортиш воситаларини, ер қазиш, мелиорация, ерни суғориш техникасини ишлаб чиқаришни анча кўпайтириш ҳам мўлжаллаб қўйилди.

Тракторлар, автомобиллар, комбайнлар ва бошқа қишлоқ хўжалик машиналари ишлаб чиқаришни кўпайтиришнинг мана шу кенг программасини бажармоқ учун 80 га яқин янги завод ва цех қуришимиз зарур. СССР Госплани бу қурилишларга беш йил мобайнида 4 миллиард сўмдан кўпроқ маблағ сарфлашни кўзда тутади.

Ремонт базасини мустаҳкамламоқ учун «Союзсельхозтехника» йўли билан 200 га яқин янги ремонт заводлари ва бир мингдан ортиқроқ ихтисослаштирилган устахоналар қурилади, шунингдек ҳозир ишлаб турган ремонт корхоналари реконструкция қилиниб бўлади. Бундан ташқари, совхозлар ва колхозларда кўп миқдорда устахоналар қуриш ва борларини реконструкция қилиш керак.

Кейинги йилларда мамлакатимизда жуда катта электростанциялар қурилди. Шу билан бирга, шу вақтгача колхозларнинг 12 процентида, ҳатто ёритиш учун ҳам электр энергия йўқ. Қишлоқ хўжалиги мамлакатда ҳосил қилинаётган электр энергиянинг фақат 4 процентини, шу жумладан ишлаб чиқариш мақсадлари учун атиги 2 процент электр энергияни истеъмол қилмоқда.

Қишлоқ хўжалигини электрлаштириш масаласини тубдан ҳал қилиш керак. Госпланга, Энергетика ва электрлаштириш давлат комитетига, Қишлоқ хўжалик министрлигига, олимларга бу жуда муҳим вазифани яқин йиллар ичида ҳал қилишни назарда тутиб, қишлоқ хўжалигини кенг равишда электрлаштириш планини ишлаб чиқишни топшириш зарур.

Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини юксалтириш чоралари тўғрисида гапирган вақтда, бу ишда химия саноатининг роли катта эканлигини уқтириб ўтмаслик мумкин эмас. Шу нарсани мутлақо равшан тасаввур қилиш керакки, мўлжалланган ҳамма тадбирларнинг берадиган самараси қишлоқ хўжалигини кенг химиялаштириш амалга оширилган тақдирда анча кўпаяди. Химия саноати ўз ишини яхшилаши, юқори сифатли минерал ўғитлар, заҳарли химикатлар, гербицидлар ва дефолиантлар ишлаб чиқариш ва етказиб бериш суръатларини жадаллаштириши лозим.

Қурғоқчилик бўладиган районларда суғориш ишларини ва нам ошиқча бўлган зоналарда мелиорация ишларини янада ривожлантиришнинг муҳимлигини алоҳида уқтириб ўтмоқчиман. Янги беш йилликда 3 миллион гектардан кўпроқ майдонда ерларни суғориш ва 6 миллион гектар ернинг захини кетказиш ишларини ўтказиш кўзда тутилади. Бу катта ҳажмдаги ишлардир. Шуни эслатиб ўтайки, кейинги йигирма йил ичида мамлакатда суғориладиган ерлар майдони атиги 2,3 миллион гектар кўпайди, мелиорация ишлари эса уч миллион гектар ерда ўтказилди.

Ирригация ишлари асосан Ўрта Осиё республикаларида, Украинанинг жанубида, Шимолий Кавказ ва Волга бўйи районларида авж олдирилади. Шу билан бирга, айни бир вақтда коллектор-зовурлар қурмай туриб, суғориш системалари қуришни қатъиян тақиқлаб қўйиш керак. Булар ҳозирги замон гидроиншоотчилик даражасида бажарилган чинакам инженерлик иншоотлари бўлиши лозим. Акс ҳолда, суғориладиган ерларнинг унумдорлигини узоқ йилларгача сақлаб қолиш ва шу ерларни унумдор қилишни таъминлаш мумкин бўлмай қолади.

Мамлакатимизнинг жанубий республикаларида ва областларидаги колхозларда ва совхозларда кўп йиллик дарахтлар анча жойни эгаллаб турибди. Бу республикалар ва областларда мева, узум, чой, субтропик ва қимматли техника экинлари ҳосилини етиштиришни бундан буён ҳам ривожлантира бериш зарур.

Ери қора тупроқ бўлмаган зонадаги деҳқончилик оғир аҳволга тушиб қолганлигини айтиб ўтган эдим. Шу сабабли, РСФСРнинг ери қора тупроқ бўлмаган зонасидаги районларда, Болтиқ бўйи республикаларида, Белоруссияда ва Украина Полесьеси районларида қишлоқ хўжалигининг кейинда қолаётганлигини тезроқ тугатиш тадбирларини ишлаб чиқиш ва амалга оширишга беш йиллик планда лозим бўлган даражада эътибор берилиши зарур. Бу районларда юксак даражада интенсив сут чорвачилиги, чўчқачилик, паррандачилик, дон, картошка, зиғирпоя толаси, конопля, хмель ва бошқа экинлар ҳосилини етиштириш янада ривожлантирилади.

Ниҳоят нордон тупроқларни оҳаклаш, шунингдек шу зонада ерларни ўғитламоқ учун торф қазиб олиш ва тайёрлаш масаласига давлат нуқтаи назаридан қараб, бу масалани ҳал қилиш керак. Ерларни оҳаклаш ва мелиорация ишларини шу йилдан бошлаб давлат ўз ҳисобига олади. Тупроқларнинг нураши (эрозияси) билан кураш тадбирларини ҳам халқ хўжалик планида кўзда тутиш, бу мақсадларга зарур пул ва моддий маблағлар ажратиш керак.

Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришига капитал маблағлар сарфлаш, уни моддий-техника жиҳатдан таъминлаш, қишлоқлардаги қурилиш, колхозлар ва совхозлар экономикасини мустаҳкамлаш масалалари халқ хўжалик планида бу йилнинг ўзидаёқ, шунингдек янги беш йиллик планда лозим бўлган ўринни олиши учун КПСС Марказий Комитети Президиуми зарур тадбирларни кўрмоқда.

СССР Госплани ва иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари колхозлардаги капитал қурилишни совхозларда бўлгани каби моддий-техника воситалари билан таъминлашни 1966 йилдан бошлаб кўзда тутишга мажбурдирлар. Қишлоқ хўжалиги зарур моддий-техника воситаларини ўз вақтида ва тўла равишда олиб туриши лозим.

IV. ФАН ВА ИЛҒОР ПРАКТИКА—ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИК ИШЛАБ ЧИҚАРИШИНИ БУТУН ЧОРАЛАР БИЛАН ЮКСАЛТИРИШГА ХИЗМАТ ҚИЛДИРИЛСИН

Ўртоқлар! Партия Марказий Комитетининг камчиликларни тузатиш ва қишлоқ хўжалигини янада юксалтириш соҳасида белгилаган тадбирларида қишлоқ хўжалик фанига катта ўрин берилади. Назария билан практиканинг бирлиги фаннинг қудратли кучидир. Ўз халқига хизмат қилиш Ватанимиз фанининг ажойиб хислатидир.

Атоқли рус олимлари жаҳон фанини бойитган чуқур илмий тадқиқотлар ўтказиш билан бир қаторда, муҳим амалий масалалар билан бевосита шуғулланиб келдилар. Гениал ватандош олимларимизнинг традицияларини бутун чоралар билан ривожлантиришимиз лозим.

Мамлакатда қишлоқ хўжалиги билан шуғулланаётган жуда кўп илмий тадқиқот ва таълим-тарбия институтлари, тажриба станциялари вужудга келтирилган. Бу институтларда ва тажриба станцияларида олимларнинг жуда катта армияси муваффақиятли ишлаб турибди. Булар орасида К. И. Скрябин, В. С. Пустовойт, П. П. Лукьяненко, В. П Кузьмин, Б. П. Соколов, Ф. Г. Кириченко, В. Н. Ремесло, А. В. Соколов, К. Е. Вахтадзе, В. К. Милованов ва бошқа шулар сингари кўпгина йирик олимлар ҳақли равишда ҳурматга сазовор бўлмоқдалар.

Шу билан бирга, етарли илмий асосга эга бўлмагани ҳолда пайдо бўлган ва маъмурий воситалар билан қувватланиб келган яроқсиз назариялар ва догмалар ўз вақтида йўқотилганида эди, қишлоқ хўжалик, биология фанларининг ютуқлари ва бу фанларнинг қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришига амалий ёрдами тағин ҳам кўпроқ муваффақиятли бўлур эди.

Субъективизмга, практикада синалмаган пала-партиш хулосаларга фан сира тоқат қилмайди. Фан фақат аниқ экспериментда, ишлаб чиқариш тажрибасида, турмушнинг ўзида синаб кўриб, маъқулланган объектив маълумотларгагина асосланиши лозим.

Чинакам фан ҳеч бир нарсани тажрибадан ўтказмай қабул қила бермайди, бу айрим олимларнинг, айниқса ҳар қанча обрўли бўлса ҳам, айрим маъмурларнинг монополияси бўлиб қолиши мумкин эмас.

Афсуски, фан соҳасида мўътабар бўлмаган кишилар олимлар ўртасидаги тортишувларда ҳакамлик қилишни кўпинча ўз зиммаларига олиб, шу тариқа олимларнинг ташаббусларини бўғиб қўйишлари, илмий проблемаларнинг эркин ижодий муҳокама қилинишига тўсқинлик қилишлари каби фактлар кейинги вақтларда содир бўлди.

Ҳозирги вақтда СССР Фанлар академияси ва В. И. Ленин номидаги Бутуниттифоқ қишлоқ хўжалик фанлари академияси олимларнинг кучларини фанни ривожлантиришга ҳамда қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришига ёрдам кўрсатишга бирлаштириш чораларини кўрмоқдалар.

Совет халқи фақат қишлоқ хўжалик ва биология фанларининг ходимларидангина эмас, шу билан бирга, химия, машинасозлик, физика соҳасидаги олимлардан, экономистлар, физиологлар ва математиклардан, билимнинг бошқа ҳамма тармоқларидаги олимлардан ҳам қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ривожлантиришга муносиб ҳисса қўшишларини кутишга ҳақлидир.

Вазифа шуки, олимларимизнинг қишлоқ хўжалик соҳасида муваффақиятли ишлашларига бутун чоралар билан кўмаклашиш керак. Партия ва давлат фанга бутун чоралар билан мадад ва ёрдам беради. Айни вақтда партия ва халқ олимлардан илмий тадқиқотларнинг юксак даражада натижали бўлишини кутмоқда. Биз олимларимизнинг кучига ишонамиз ва уларнинг дадил ва журъат билан турмуш бағрига киришларини, жонли табиат сирларини чуқур билиб олишларини, колхозлар ва совхозлар билан маҳкам алоқада бўлишларини, янги кашфиётлар ва муваффақиятлар билан практикани бойитишларини истаймиз.

Жамоат хўжалигимиз ривожлана борган сари катта турмуш тажрибаси билан бойиган ажойиб практиклар ўсиб етишди. Уларнинг муваффақиятлари ва ишлари қишлоқ хўжалигида меҳнат унумдорлигини оширишнинг битмас-туганмас манбаидир. Илғорларнинг тажрибалари ишлаб чиқаришда амалий равишда кенг жорий қилинишига эришмоқ керак.

Бир вақтлар бизда илғор кишиларни рағбатлантиришнинг бир талай ажойиб методлари ва формалари бор эди. Ҳозир булар унутиб юборилди. Мен орденлар ва медаллар билан, Фахрий ёрлиқлар, қимматли совғалар билан мукофотлашни, илғорларнинг ва энг яхши хўжаликларнинг муваффақиятлари Бутуниттифоқ қишлоқ хўжалик виставкасида кенг равишда кўрсатилиб келганлигини назарда тутаман. Бутуниттифоқ қишлоқ хўжалик виставкаси қишлоқ хўжалигидаги барча илғор тажрибаларни ёядиган чинакам марказ бўлиб қолган эди.

Қишлоқ хўжалик министрлиги ва касаба союзларнинг марказий комитети иттифоқдош республикаларнинг, ўлкалар ва областларнинг совет ва партия органлари билан бирга илғорлар тажрибасини пропаганда ва жорий қилишни яхшилаш, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши миришкорларини рағбатлантириш чораларини жуда яқин вақт ичида ишлаб чиқишлари керак.

Ўртоқлар! Бизнинг қишлоқ хўжалигимизда жуда кўп юқори малакали мутахассислар ишлаб турибди. Афсуски, кейинги йилларда мутахассисларга нисбатан нотўғри муносабатда бўлинди, кўпинча уларнинг билимлари ва тажрибалари назар-эътиборга олинмади, бир қанча ҳолларда эса улар ўзларининг юксак бурчларини бажаришдан ҳақиқатда четлаштириб қўйилдилар.

В. И. Ленин бизга мутахассисларга диққат-эътибор билан қараш, сезгир, меҳрибон бўлиш, уларни қадрлаш керак, деб таълим берган эди. У айтган эдики, «Юзларча энг яхши мутахассисларнинг ишини суриштирмай-нетмай тузата бериш, иш ўрнига разилона ҳазилкашлик билан шуғулланиш, «тасдиқламаслик» ҳуқуқига эга бўлганлик билан кеккайиш — расвогарчилик эмасми, ахир?

Фанни тақдир қила билишга, дилетантлар ва бюрократларнинг «коммунистик» мақтанчоқлигини рад қилишга ўрганиш керак, ахир, ўз тажрибанг, ўз практикангдан фойдаланиб, системали равишда ишлашга ўрганиш керак, ахир!». (32-том, 144-бет). Ажойиб сўзлар!

Қишлоқ хўжалик мутахассисларига ва олимларига муносабатни кескин равишда ўзгартиришимиз, уларга доимий ёрдам ва мадад бериб туришимиз, уларнинг ташаббусларини рағбатлантиришимиз, уларга ғамхўрлик қилиб, диққат ва эътибор бериб туришимиз лозим. Амалда уларни ишлаб чиқаришнинг ташкилотчиларига, агротехника ва зоотехника билимларини, бутун янги, прогрессив тажрибаларни ўтказувчи кишиларга айлантириш керак.

Агрономлар ва зоотехниклар — қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг технологларидир, саноатдаги инженерларнинг роли каби уларнинг роли ҳам катта. Партия қишлоқ хўжалигини юксалтириш учун курашда мутахассисларни ўзининг ишончли, малакали таянчи деб билади. Коммунистик партия тарбиялаб етиштирган мутахассисларимизга ишонамиз. Хўжалик, партия ва совет ташкилотлари раҳбарларининг актив ёрдами билан қишлоқ мутахассислари ўзларининг ижодий қобилиятларини ривожлантириб, далаларнинг ҳосилдорлигини ва чорвачилик маҳсулдорлигини тинмай ўстиришни таъминлай оладилар.

V. КОЛХОЗЛАР ВА СОВХОЗЛАРНИ ТАШКИЛИЙ-ХЎЖАЛИК ЖИҲАТДАН ЯНАДА МУСТАҲКАМЛАШНИНГ БАЪЗИ МАСАЛАЛАРИ

Ўртоқлар! Қишлоқда ижтимоий-иқтисодий муносабатларни тўғри ривожлантириш қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқарувчи кучларини юксалтиришнинг энг муҳим шартидир. Маълумки, мамлакатимиздаги деҳқончиликда ижтимоий хўжаликнинг икки типи — социалистик мулкнинг икки формасига — давлат мулки формасига ва колхоз-кооператив мулки формасига негизланувчи совхозлар ва колхозлар тарихан вужудга келди.

Хўжаликнинг бу икки типини бир-бири билан моҳирона боғлаб ривожлантириш қишлоқ хўжалигини социалистик асосда қайта қуришимизга имкон берганлигини тажрибанинг ўзи кўрсатди. Ижтимоий хўжаликнинг бу икки типи яна узоқ вақтгача давом эта беради ва ривожлана беради, деб ўйламоқ керак. **Ҳозирги босқичда бизнинг вазифамиз бир форманинг иккинчи формага айланишини тезлаштиришдан иборат бўлмай, балки ижтимоий хўжаликнинг иккала типини ривожлантиришга ва яшнатишга бутун чоралар билан ёрдамлашишдан иборатдир.**

КПСС Марказий Комитети мўлжаллаётган иқтисодий чоралар колхозларни ҳам, совхозларни ҳам муваффақиятли ривожлантирмоқ ва мустаҳкамламоқ учун шароит вужудга келтиради. Бироқ, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини тез юксалтириш йўлида янги имкониятлардан яхшироқ фойдаланиш учун совхозларга ва айниқса колхозларга раҳбарлик қилишдаги бир қанча жиддий камчиликларни тугатиш зарур.

Бу соҳада манманлик билан, тўғрисини айтганда, ўйламасдан жуда кўп қарорлар чиқарилаверди. Бу қарорларнинг баъзилари колхоз тузумининг моҳиятига, турмушнинг реал шароитига зид эди. Кейинги йилларда, масалан, мамлакатнинг кўпгина областларида хўжаликларни йириклаштириш кенг миқёсда ўтказилди. Баъзи колхозлар шу қадар йириклаштириб юборилганки, улар энди бошқарилиб бўлмайдиган даражага етиб қолди. Колхозлар негизида совхозлар ташкил этиш чоғида зарур даражада иқтисодий асослаш чораларига ҳамма вақт ҳам риоя қилина бермади, шунинг натижасида бу совхозларнинг кўплари унчалик бошқариб бўлмайдиган даражада жуда катталашиб кетди ва бу совхозларнинг баъзилари ҳозирги вақтда рентабель хўжалик бўлмай турибди.

Мана шуларнинг ҳаммаси қишлоқдаги ижтимоий-иқтисодий муносабатларнинг туб масалаларини кампания тариқасида, маъмурий йўл билан ҳал қилиш ярамаслигини кўрсатиб турибди. Шуни билиб қўйиш керакки, бу масалалар миллион-миллион совет кишиларининг ҳаётий манфаатларига тааллуқлидир, бинобарин, бу масалалар сиёсатга тааллуқли масалалардир, бу масалаларни иқтисодий шарт-шароит етила боришига қараб, шошма-шошарлик қилмай, обдон ўйлаб, ҳал қилиш керак. Шу билан бирга, жуда йириклашиб кетган хўжаликларни бўлиб юбориш масаласини ҳам ҳозирги вақтда ўшандай шошма-шошарлик билан ҳал қилиш нотўғри иш бўлур эди.

Кўп ҳолларда колхоз тузумининг демократик асослари қўпол равишда бузилаётганлигидан кўз юма олмаймиз. Бир қанча колхозларда артель аъзоларининг асосий кўпчилиги артель хўжалигининг туб масалаларини муҳокама қилиш ва ҳал этишдан ҳақиқатда четда турибди. Яна бунинг устига кейинги вақтларда баъзи колхозларда, ҳатто Устав талабларига ҳам амал қилинмаётир, ваҳолонки колхоз Устави артель ижтимоий турмушини ҳам бошқариш асосларининг асосидир.

Колхоз — ижтимоий, кооператив ташкилотдир, агар колхознинг демократик негизлари бузила берса, у нормал равишда яшай олмайди ва ривожланмайди. Шу сабабли ҳамма колхозларда артель ишларини бошқаришнинг демократик принципларига қаттиқ риоя қилишни таъминлаш зарур.

Шуни эътироф қилиш керакки, қишлоқ хўжалик артелининг амалдаги Уставида бўлган кўпгина моддалар эскириб қолди. Турмуш Уставни яхшилашни қатъий талаб қилмоқда. Қишлоқ хўжалик артелининг янги Уставини ишлаб чиқишга киришиш вақти келди. Бу янги Уставда колхоз қурилиши практикасида кейинги йилларда тўпланган ижобий тажрибаларнинг ҳаммаси ҳисобга олиниши лозим. Колхозчиларнинг Бутуниттифоқ учинчи съездини келгуси йилдаёқ чақирмоқ учун бу съездга тайёргарликни ҳам бошлаб юбориш керак. Бу съезддан олдин колхозчиларнинг район, ўлка, область, республика съездлари ўтказилиши керак.

Колхозлар ва совхозларни ташкилий-хўжалик жиҳатдан мустаҳкамлашга тааллуқли бошқа кўпгина масалалар ҳам тўпланиб қолди. Маълумки, яхши ташкил этилган иқтисодий иш, аниқ хўжалик ҳисоби асосидагина хўжаликни тўғри юритиш мумкин. Колхозлар ва совхозларнинг хўжалик фаолиятига объектив баҳо беришга рентабеллик даражаси асос қилиб олиниши лозим. Лекин хўжаликларимизда хўжалик ҳисоби принципларидан ҳозирги вақтда, афсуски, тузук фойдаланилмаётир.

Мисол учун совхозларни олиб кўрайлик. Давлат уларга капитал маблағлар ажратиб бермоқда, маҳсулот топшириш планларини ва нархларнинг миқдорини белгилаб бермоқда, иш ҳақи фондларини, ҳатто ишчиларнинг ва маъмурий-хизмат кўрсатувчи ходимларнинг сонини, категорияларини ҳам белгилаб бермоқда. Совхозларда вужудга келаётган зарарлар ҳам давлат ҳисобидан қопланмоқда. Давлатнинг совхозлар билан, шунингдек колхозлар билан иқтисодий ўзаро муносабатларнинг ўзида ҳам хўжалик ҳисоби бузилган.

Совхозларга бериладиган капитал маблағларни ва дотацияларни тақсимлашда бу тақсимотнинг майда-чуйдаларигача ҳаддан ташқари белгилаб қўйишдан воз кечиш, яқин вақт ичида совхозларни тўла хўжалик ҳисобига ўтказиш керак. Совхозлар олаётган фойдани уларнинг ўз ихтиёрида қолдириш керак, совхозлар бу фойдадан хўжаликни кенгайтириш, капитал қурилиш, яхши ходимларни рағбатлантириш, ишчи ва хизматчиларнинг маданий-маиший шароитларини яхшилаш учун фойдаланишлари лозим.

Совхозлар хўжалик фаолиятини моҳирлик билан ташкил этганликлари натижасида олган фойдаларини ишлаб чиқаришни кенгайтириш йўлида амалда ишлата оладиган бўлишлари учун планлаштирувчи органлар шу мақсадлар учун меҳнат бўйича лимитларни кўзда тутишлари, шунингдек бинокорлик материаллари ва бошқа материаллар, механизмлар ва ускуналарга керакли фондларни кўзда тутишлари мутлақо шарт.

Қишлоқ хўжалиги министрлиги иттифоқдош республикалар ва бошқа идоралар билан биргаликда, шунингдек бу ишга экономист олимларни жалб қилиб, совхозларни тўла хўжалик ҳисобига ўтказишга доир конкрет таклифларни тайёрлаб берсин.

Колхозларни пул ва кредитлар билан таъминлашнинг аҳамияти ҳам катта. Бу муҳим участкани ўрганиб чиқиш ва тартибга солиш вазифаси ҳам олдимизда турибди. Қишлоқ хўжалик, молия министрликларига ва Давлат банкига колхозларни пул ва кредит билан таъминлаш системасини яхшилаш тўғрисида таклифлар ишлаб чиқиб, бу таклифларни КПСС Марказий Комитетига тақдим этишни топшириш зарур.

Ҳозирги вақтда кўпгина колхозларнинг давлатдан катта қарзи бор, бу эса уларнинг хўжалик фаолиятини қийинлаштирмоқда. Иқтисодий заиф колхозларнинг аҳволини биринчи навбатда енгиллаштирмоқ ва уларга нормал ишлаш имкониятини бермоқ учун КПСС Марказий Комитети Президиуми колхозлар зиммасидаги шу қарзларни олиб ташлаш мумкин, деб ҳисоблайди.

Колхозларга даромад солиғи солишнинг мавжуд тартибини ҳам ўзгартириш зарур. Ҳозирги вақтда колхозларнинг солиқ солинадиган даромади қаторига ишлаб чиқариш чиқимларининг бир қисми, яъни колхозчиларнинг меҳнатига ҳақ тўлаш учун қилинган сарфлар, шунингдек ишлаб чиқарилиб бўлмай, чала қолган маҳсулотнинг қиммати ҳам киритилмоқда. Буни тўғри деб бўлмайди. Бу масала устида колхозлардан олинадиган даромад солиғи тўғрисидаги фармонни ўзгартириш ва колхозларга даромад солиғи солишда янги тартиб белгилаш лойиҳаси тайёрланди. Бу янги тартибга кўра, даромад солиғи колхозларнинг ялпи даромадидан эмас, балки соф даромадидан олинадиган бўлади.

Колхозлар ва совхозларнинг ижтимоий социалистик мулкини янада мустаҳкамлашга ва муҳофаза қилишга эътибор бериш ва тегишли чоралар кўриш керак. Биринчи навбатда ердан фойдаланиш соҳасида тартиб ўрнатиш, ерни талон-торож қилиш ва ерга йиртқичларча муносабатда бўлиш ҳолларини тугатмоқ керак.

Ҳозир биз ҳар қачонгидан ҳам кўра кўпроқ тежамли бўлишимиз лозим. Биз ҳамма ишда тежаб-тергаб ҳаракат қилишимиз керак. Бу ишни кампания тариқасида ўтказмасдан, балки ҳамма нарсани — техникани, ёнилғини, автотранспортдан фойдаланиш харажатларини ҳамиша тежаб-тергаб туришимиз, материаллар, маҳсулотлар ва маблағларнинг нобуд бўлишига ва талон-торож қилинишига йўл қўймаслигимиз керак. Бу ҳаммага—колхозчидан, ишчидан тортиб раҳбаргача тааллуқли бўлган талабдир. Колхозлар ва совхозларда меҳнат ва давлат интизомини мустаҳкамлаш учун кескин кураш олиб бориш керак.

Қишлоқ хўжалик ходимларини моддий ва маънавий рағбатлантириш масаласи қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини юксалтиришнинг муҳим шартларидан биридир. Бу соҳада ечилмаган масалаларимиз кўп. Колхозларда ва совхозларда меҳнатга ҳақ тўлаш системаси ҳали ҳам у қадар мукаммал эмас.

Иттифоқдош республикалар билан бирга, олимларни, мутахассисларни, колхоз активларини бу ишга тортиб, тўпланган тажрибаларни умумлаштиришни ҳамда колхозларда меҳнатга ҳақ тўлашни яхшилашга доир таклифларни тайёрлашни СССР Қишлоқ хўжалиги министрлигига топшириш, колхозчиларнинг меҳнатига гарантияланган миқдорда ҳақ тўлаб турмоқ учун пул ва натура фондлари вужудга келтириш масаласини ўйлаб кўриш керак.

Қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етиштириш билан ва чорвачиликда бевосита шуғулланаётган, энг юқори натижаларга эришган колхозчиларни ва совхоз ходимларини моддий рағбатлантириш масалаларини ҳам ўрганиб чиқиш керак.

Совхозлар ва трестларнинг раҳбар ходимларига ва мутахассисларига ҳақ тўлашнинг ўз вақтида жорий қилинган тартиби тўғри бўлиб чиқмади. Бу тартибдан воз кечиш ҳамда совхозларнинг раҳбарларига, мутахассисларига мансаб окладларини ишнинг ҳажмига қараб, шу ходимларнинг билимини ва стажини ҳисобга олиб белгилаш ҳамда иш ҳақини ҳар ойда тўла равишда тўлаб туриш керак.

Яна бир масалага тўхталиб ўтмоқчиман. Қишлоқ меҳнаткашларидан келаётган хатларда саноат ва озиқ-овқат молларининг шаҳарларда амалда бўлган нархларини қишлоқ жойларига ҳам жорий қилинсин, деган таклифлар айтилмоқда. КПСС Марказий Комитети Президиуми 1965 йилнинг май ойидан бошлаб молларнинг кўпчилигига нисбатан шундай қилишни ва фақат баъзи молларга нисбатан эса 1966 йилнинг биринчи январидан бошлаб шундай қилишни мумкин, деб ҳисоблайди. Ерлари совхозларга ҳамда давлатнинг бошқа корхона ва ташкилотларига қўшилиб кетган колхозларнинг собиқ аъзолари колхозчиларни пенсия билан таъминлаш тўғрисидаги қонунни ўзлари учун ҳам татбиқ қилиш масаласини қўймоқдалар. Бу масала ҳам ижобий ҳал қилинмоқда.

Қишлоқ хўжалигини юксалтириш соҳасида Марказий Комитет пленумининг муҳокамасига тақдим этилган иқтисодий чоралар колхозлар ва совхозларни ташкилий ва хўжалик жиҳатдан мустаҳкамлашга, қишлоқ меҳнаткашларининг моддий манфаатдорлигини оширишга ва қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтиришга ҳеч шубҳасиз имкон беради.

(Охири тўртинчи бетда).

СССР ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИНИ ЯНАДА РИВОЖЛАНТИРИШ СОҲАСИДАГИ ЭНГ ЗАРУР ЧОРАЛАР ТЎҒРИСИДА

(Боши 1, 2 ва 3-бетларда)

VI. ҚИШЛОҚДА ПАРТИЯВИЙ ИШЛАР САВИЯСИНИ ОШИРАЙЛИК

Ўртоқлар! Мамлакатимиздаги хўжалик ва маданий қурилиш соҳасидаги катта вазифалар Коммунистик партиянинг ва унинг кадрларининг жамият ҳаётидаги раҳбарлик ролини беқиёс ошириб бормоқда. Коммунизм қурилиши халқнинг қудратли ижодий кучларига таянади. Бу эса, партия зиммасига алоҳида вазифани — ташкилотчилик, сиёсий, хўжалик ва идеология ишларини узлуксиз яхшилаб бориш вазифасини юклайди.

Вазиятнинг ўзи партия кадрларига катта талаблар қўймоқда. Мамлакатимизда одамларнинг маданий савияси ўсган, уларнинг сиёсий билим даражаси юксалган. Ўзининг раҳбарлик ролини муваффақиятли амалга оширмоқ, коммунистик қурилиш вазифаларини муваффақиятли ҳал этмоқ учун бизнинг партия ва совет кадрларимиз оммага раҳбарлик қилишнинг ленинча маҳоратини тинмай ўрганиб боришлари лозим.

Қишлоқ хўжалигини янада ривожлантириш соҳасида кўриладиган иқтисодий чоралар партиянинг ташкилий раҳбарлигини янги погонага кўтаришни жуда зарур вазифа қилиб қўймоқда. Ташкилий раҳбарлик савияси қанчалик юқори бўлса, хўжалик соҳасидаги муваффақиятлар шу қадар баракали бўлишини турмушнинг ўзи кўрсатди.

Бироқ, шу нарсани эътироф қилиш керакки, баъзи партия ташкилотлари колхоз ва совхозларнинг хўжалик фаолиятига ҳозирча суст раҳбарлик қилмоқдалар, катта-катта нуқсонларга муросасозлик билан қарамоқдалар, одамлар билан, омма билан ишлашни паст савияда олиб бормоқдалар. Бир қанча партия ташкилотларининг амалий фаолиятида зарур даражада жанговарлик ва қатъий бир мақсадни кўзлаб ишлаш сезилмаётир.

Иттифоқдош республикалар компартияларининг Марказий Комитетлари, ўлка, область партия комитетлари, ҳаммамиз маълум даражада ўз ишимизни қайта қуриб олмоғимиз, партиявий ишдаги ортиқча ва зарарли нарсаларнинг ҳаммасидан қатъиян воз кечишимиз зарур. Команда бериш ва маъмуриятчилик, майда-чуйда ишларга аралаша бериш, колхоз ва совхоз раҳбарлари, мутахассислари бажарадиган ишларни қилишга уриниш, ҳар қандай дабдабабозлик ва шовқин-сурон кўринишларини таг-томири билан йўқотиб ташлашимиз лозим.

Вазифа шундан иборатки, одамларни КПСС Марказий Комитети ишлаб чиққан тадбирларни бажаришга сафарбар қилиш, бу тадбирларни қатъият ва изчиллик билан амалга оширишни таъминлаш керак. Бу нарса, аввало партия ташкилотларининг куч-ғайратига, шижоатига, сабот-матонатига, уларнинг раҳбарларига, оммани ташкил қила билиш маҳоратига боғлиқ.

Колхоз ва совхозларнинг бошланғич партия ташкилотларини мустаҳкамлаш ва уларнинг ролини оширишга алоҳида эътибор берилиши лозим. Колхоз ва совхозларнинг бошланғич партия ташкилотлари курашнинг олдинги марраларида турибдилар, партиянинг сиёсати ва директиваларини бевосита амалга оширмоқдалар. Ҳозирги вақтда қишлоқларда 50 минг бошланғич партия ташкилоти бўлиб, уларнинг ҳисобида икки миллиондан ортиқ коммунист бор. Булар — партия ўртага қўяётган вазифаларни жанговарлик билан ҳал қилишга қодир бўлган буюк кучдир, ўртоқлар.

Колхоз ва совхозлардаги бошланғич партия ташкилотларининг секретарларидан кўпчилиги бу лавозимга биринчи марта сайланган ёки ўзларининг асосий ишлари билан жуда банд бўлган кишилардир. Шу сабабли ҳам, уларга жиддий ёрдам ва мадад кўрсатмоқ керак. Эҳтимолки, биз колхоз ва совхозлардаги партия ташкилотларининг бошқа ишлардан озод қилинган секретарлари сонини бирмунча кўпайтиришимиз керак бўлар.

Ўртоқлар! Биз яқиндагина район бўғинини қайта тикладик. Район ташкилотларининг раҳбарлигига кўпгина янги ажойиб кишилар келишди. Район партия комитетларига тезлик билан актив, жанговар ишга киришиб кетишларига ёрдамлашиш бизнинг бурчимиздир.

КПСС Марказий Комитети колхоз ва совхозларни ташкилий-хўжалик жиҳатдан мустаҳкамлаш соҳасидаги масъулиятли вазифаларни амалда бажариши керак бўлган район партия комитетларига катта умид боғламоқда. Район партия комитетлари қишлоқлардаги совет, касаба союз, комсомол ташкилотларини уюштириб, уларга бош бўлишлари ва партия Марказий Комитети қишлоқ хўжалигини юксалтириш юзасидан белгилаган тадбирларни бажаришни амалда таъминлашлари лозим.

Колхоз ва совхозларнинг экономикасини ривожлантириш тўғрисида кун сайин ғамхўрлик қилиш партия органлари фаолиятидаги энг асосий ва ҳал қилувчи нарсадир. Вазифа шундан иборатки, илғорларнинг сафларини узлуксиз ўстириб бориш, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг юксак маҳоратини одамларга ўргатиш керак. Ҳар бир қишлоқда деҳқончилик соҳасида ҳам, чорвачилик соҳасида ҳам ва механизаторлар орасида ҳам ўз ишининг чинакам усталари кўпайиб бора берсин.

Шу билан бирга партия ташкилотлари қишлоқ хўжалиги меҳнаткашларининг маданий ва маиший эҳтиёжларини қондириш тўғрисида доимо ғамхўрлик қилиб туришлари керак, токи меҳнаткашларнинг уй-жой шароитлари яхшиланиб бораверсин, қишлоқларда яхши клублар, кутубхоналар, мактаблар, магазинлар бўлсин. Ҳар қандай ижтимоий тузумнинг ривожланишида ишлаб чиқариш ҳал қилувчи роль ўйнайди деган ҳаёт ҳақиқати ҳаммага маълум. Лекин қишлоқ меҳнаткашларининг маданияти ва турмуши масалаларини унутиб қўйиш нотўғри бўлур эди. Яхши маданий-маиший шароитларни яратиб бериш — колхоз ва совхоз ишлаб чиқаришини юксалтиришнинг қудратли омилидир.

Советлар, касаба союзлари ва комсомол сингари қудратли кучлардан омилкорлик билан фойдалана билсаккина ишимиз муваффақиятли бораверади. Партия коммунистик қурилиш йўлида бирон бир йирик қадам қўйганида доимо меҳнаткашларнинг ана шу оммавий-сиёсий ташкилотларини бутун чоралар билан активлаштириб келди. КПСС Марказий Комитети шунга умид қиладики, Советлар, касаба союз ва комсомол ташкилотлари қишлоқ хўжалигини янада юксалтириш учун бошланган умумхалқ курашида муносиб ўрин оладилар.

Совет матбуоти ҳам оммани ташкил қилишнинг кучли воситасидир. Биз ана шу воситадан ҳам анча яхши фойдаланишимиз зарур. Бизда бир неча юз марказий, республика, ўлка ва область газеталари нашр этилмоқда. Яқинда Марказий Комитет район газеталарини яна чиқара бошлаш тўғрисида қарор қабул қилди.

Вазифа — матбуотимизни қишлоқ хўжалигини ривожлантириш масалаларини амалий ва чуқур ёритиш йўлига солиб юборишдан иборат. Газеталар янгиликларни дарҳол пайқаб олиб пропаганда қилишлари, колхоз-совхоз ишлаб чиқаришининг туб масалаларини кўтариб чиқишлари, оммани илғор намуналар мисолида тарбиялашлари лозим.

Қишлоқларда оммавий-сиёсий ишларни амалда олиб боришда агитатор ва пропагандистларнинг жуда катта армияси қатнашмоқда. Сиёсий фронтнинг ана шу меҳнаткашлари йиғилишларда, колхозчилар ва совхоз ходимлари билан олиб борадиган суҳбатларида ҳамиша партиямизнинг сиёсатини тушунтириб беришга, мамлакатимизда ва чет элларда рўй бераётган энг муҳим ҳодисалар билан таништиришга, одамларни меҳнатда яхши ишлар қилишга сафарбар қилишга ҳаракат қилмоқдалар. КПСС Марказий Комитетининг ушбу Пленуми қарорларини тушунтириш юзасидан улар кўп иш қилишлари керак.

Партия ташкилотлари агитаторлар олиб бораётган катта ва муҳим ишда уларга бутун чоралар билан ёрдам беришлари зарур. Партия комитетлари раҳбарларининг ўзлари агитаторлар билан тез-тез учрашиб турсинлар. Уларнинг тажрибасини умумлаштириб берсинлар, агитация-пропаганда ишини такомиллаштириб борсинлар. Агитаторларнинг чинакамига революцион ғайрат билан ишлаб, халқни меҳнатда шижоаткорлик кўрсатишга отлантиришда уларга кўмаклашмоқ лозим.

Қишлоқ хўжалиги соҳасида мураккаб ва катта вазифалар қўйилаётган бир вақтда биз ғоявий камолот, партиямиз сиёсатининг тўғрилигига чуқур эътиқод ҳар қандай қийинчиликларни бартараф этишда, амалий вазифаларни омилкорлик билан ҳал қилишда ҳаммамизга ёрдам бераётган куч эканлигини янада кўпроқ қатъият билан таъкидлашимиз лозим.

Коммунистик партия тажрибаси шуни яққол кўрсатиб турибдики, партия, совет, хўжалик кадрларининг ғоявий савияси ва назарий тайёргарлиги қанчалик юксак бўлса, улар оммага шунчалик малакали раҳбарлик қиладилар, уларнинг бутун амалий фаолияти шунчалик самарали бўлади. Бизнинг кадрларимиз бундан буён ҳам марксизм-ленинизм назариясини ўрганиб боришлари, социалистик экономика қонуниятларини чуқур ўрганишлари, омма орасида олиб бориладиган сиёсий ишнинг шакллари ва усулларини такомиллаштириб боришлари керак.

Қишлоқ хўжалигини юксалтириш юзасидан КПСС Марказий Комитетининг Президиуми ишлаб чиққан тадбирлар партия ташкилотларининг қишлоқларда олиб борадиган иши учун қулай шарт-шароитлар вужудга келтирмоқда. Эндиликда бутун иш шундан иборатки, ана шу жуда катта моддий ва ташкилотчи кучларни ҳаракатга келтириш, омманинг меҳнатдаги активлигини юксалтириш учун қишлоқ хўжалигини янада ривожлантиришда оқибат натижада энг асосий омил бўлган юксак меҳнат унумдорлигига эришиш учун бу кучлардан максимал даражада фойдаланиш керак. «Янги меҳнат интизомини барпо қилиш, одамлар ўртасида янгича ижтимоий алоқа формаларини барпо қилиш, одамларни меҳнатга жалб этишнинг янги форма ва усулларини барпо қилиш, деган эди В. И. Ленин, бу—...энг улуғвор ва ғоят олижаноб ишдир» (Асарлар, 30-том, 561-бет).

* * *

Ўртоқлар! Қишлоқ хўжалигини юксалтириш юзасидан сизнинг муҳокамангизга тақдим этилган таклифлар ва шу таклифларни амалга ошириш билан боғлиқ бўлиб ажратилиши лозим бўлган катта ҳажмдаги давлат маблағлари ҳаёт тақозоси билан, умумхалқ эҳтиёжининг етилган талаблари билан қилинмоқда. Биз шу нарсага қаттиқ аминмизки, бу таклифлар колхоз ва совхозларни мустаҳкам моддий базага қўйишга ёрдам беради ва қишлоқ хўжалигини планли суратда, ишонч билан юксалтиришга кўмаклашувчи объектив шарт-шароитларни вужудга келтиради.

Эндиликда асосий вазифа шундан иборатки, социалистик қишлоқ хўжалигига раҳбарлик қилишда субъективизмга қатъиян барҳам бериш, колхоз ва совхозлар ишлаб чиқариш фаолиятининг барча участкаларидаги иқтисодий ва маънавий стимуллардан кенг фойдаланиш керак. Уларга хўжалик соҳасида кўпроқ мустақиллик бериб қўйиш, қишлоқ хўжалигидаги ишларнинг аҳволи учун партия, совет ва қишлоқ хўжалик органларининг, раҳбарлар ва мутахассисларнинг роли ва масъулиятини ошириш лозим.

Биз кўрадиган барча чоралар, бизнинг бутун куч-қувватимиз қишлоқ хўжалигининг энг асосий проблемасини муваффақиятли ҳал қилишга — деҳқончилик маданиятини оширишга, мўл ҳосил етиштиришга эришишга, чорвачилик маҳсулдорлигини оширишга ва қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг барча тармоқларини рентабелли ишлайдиган қилишга қаратилмоғи керак.

Бутун совет халқининг моддий ва маданий даражасини муттасил ошириб бориш тўғрисида, ишчилар синфи билан деҳқонлар иттифоқини мустаҳкамлаш тўғрисида ғамхўрлик қилиш — КПСС Марказий Комитети Президиуми ишлаб чиққан тадбирларнинг асл сиёсий маъносидир.

Қишлоқ хўжалигини юксалтириш юзасидан КПСС Марказий Комитети ва Совет ҳукумати кўраётган жуда катта чораларни ва давлат сарфлайдиган жуда катта моддий чиқимларни бутун партиямизга ва бутун халқимизга чуқур тушунтириб беришимиз лозим. Шу билан бир қаторда ҳамма кадрларимиз бу ҳали бажаришимиз лозим бўлган катта ишларнинг бошланғичи эканлигини яхши тушуниб олишлари керак. Биз кадрларнинг масъулиятни сезиш ҳисларини оширишимиз, юқоридан қуйигача партия-давлат интизомини мустаҳкамлашимиз, раҳбарлардан тортиб, бевосита ижро этувчиларгача ҳаммага юксак талабчанлик кўрсатишимиз лозим.

Биз ҳаммамиз қишлоқ хўжалиги соҳасидаги планларимизни амалга ошириш учун юксак талабчанлик ва масъулият ҳис қилишни ўзимизга сингдириб юборишимиз лозим.

Ленинчи партиямиз бутун совет халқи билан бир ёқадан бош чиқариб, социалистик қишлоқ хўжалигини узлуксиз юксалиш йўлига олиб чиқиш учун ҳамма ишларни қилади, деб ишонч билдиришга рухсат бергайсиз.

* * *

Ўртоқлар! Бизнинг Пленумимиз шонли кунларда бўлиб ўтмоқда. Совет кишилари тарихда мислсиз жасорат кўрсатдилар. Совет кишиси, коммунистлар буюк партиясининг аъзоси дунёда биринчи бўлиб космосга чиқди. Бу жасорат социалистик давлатимизнинг, қаҳрамон халқимизнинг, Коммунистик партиямизнинг улуғ зафаридир. Пленум қатнашчилари номидан Павел Иванович Беляевни ва Алексей Архипович Леоновни, совет олимлари, инженерлари, конструкторлари, ишчиларини порлоқ ғалаба билан қизғин табриклашга ижозат бергайсиз. (Қарсаклар).

Мана шу шодиёна кунларда халқимиз яна бир муҳим ғалабага эришганлигини намойиш қилди. Барча қардош республикаларимизда маҳаллий Советларга бўлиб ўтган сайловларда коммунистлар билан партиясизларнинг бузилмас блоки тантана қилди.

Буларнинг ҳаммаси бизнинг партиямизни, бутун совет халқимизни Ватаннинг шон-шуҳрати йўлида, коммунизм тантанаси йўлида меҳнатда янгидан-янги шижоаткорликлар кўрсатишга руҳлантирмоқда. (Давомли қарсаклар).

Халқаро ОБЗОР

ПЛАНЕТАМИЗ ЯНГИЛИКЛАРИ

Н. Т. ФЕДОРЕНКО НУТҚ СЎЗЛАДИ

НЬЮ-ЙОРК, 25 март, (ТАСС). Принстон университетининг студентлари ва ўқитувчилари СССРнинг БМТ ҳузуридаги доимий вакили Н. Т. Федоренконинг БМТ Бош Ассамблеясининг 19-сессиясида совет делегациясининг тутадиган позицияси тўғрисидаги суҳбатини қизиқиб тингладилар. Совет вакили БМТга кўмаклашувчи Америка уюшмасининг таклифига мувофиқ нутқ сўзлади.

ФИДЕЛЬ КАСТРО—СОВЕТ ДЕНГИЗЧИЛАРИ МЕҲМОНИ

ГАВАНА. (ТАСС). Куба социалистик революция бирлашган партияси миллий раҳбарлигининг биринчи секретари, бош министр Фидель Кастро Кубадаги Мариэль портига кўп миқдорда ўғит олиб келган совет «Вишневский» кемасида бўлди.

У, кемани томоша қилди, капитан билан ва экипажнинг бошқа аъзолари билан суҳбатлашди. Фидель Кастро кема ҳурматли меҳмонлари журналига қуйидаги сўзларни ёзиб қолдирди: «Мана шу кема сингари юзлаб кемалар мамлакатларимиз ўртасидаги денгизлардан сўзиб ўтиб, халқимизнинг революцион ютуқларига ажойиб ҳисса қўшмоқдалар. Мана шу кема экипажининг ҳамма аъзоларидан ва шу экипаж аъзолари сингари блокадани енгишимизга ёрдам бераётган барча кишилардан абадий миннатдормиз. Қардошлик саломи билан, Фидель Кастро».

ЖАЗОИР ФЕСТИВАЛИ ОЛДИДАН

ЖАЗОИР, 25 март. (ТАСС). Республика президенти Аҳмад бин Белла ёшлар ва студентларнинг бирдамлик, тинчлик ва дўстликка бағишлаб Жазоирда ўтказиладиган IX жаҳон фестивали халқаро тайёргарлик комитети аъзоларини халқ саройида қабул қилди.

Самимий ва дўстона вазиятда ўтган ана шу учрашув вақтида халқаро тайёргарлик комитетининг раиси фестивалга тайёргарлик соҳасида Жазоир кўрсатган ёрдам учун Жазоир давлатининг бошлиғига миннатдорчилик билдирди.

Президент Бин Белла — ёшлар ва студентларнинг жаҳон фестивалини жуда яхши уюштириш ва ўтказиш учун Жазоир ўзига боғлиқ бўлган ҳамма чораларни кўради, деди.

ЧЕТ ЭЛ ХРОНИКАСИ

● Жанубий Вьетнамдаги қўғирчоқ ҳукумат қўшинлари Камбоджанинг Кампот вилоятида чегарадаги бир қишлоқни тўпга тутдилар. Аҳолидан 3 киши қаттиқ жароҳатланди. Камбоджа ҳукумати жавоб чоралари кўриш ҳуқуқини ўзида сақлаб қолажаги ҳақида иғвогарлик ташкилотчиларини огоҳлантириб қўйди.

● Улан-Баторда Монголия Халқ Республикаси билан Хитой Халқ Республикаси ўртасида 1965 йилда товар айирбошлаш тўғрисидаги протокол имзоланди. Монголия Халқ Республикаси жун, ҳар хил хом тери, қорамол, йилқи, мўйна ва бошқа товарлар етказиб беради ва бунинг эвазига гуруч, газлама, цемент, химиявий материаллар, кенг истеъмол моллари ва бошқа товарлар олади.

● Жанубий Арабистон озодлик отрядлари Дали амирлигида қўзғолон кўтарган қабилаларга қарши жазо операцияларини ўтказаётган инглиз оккупациячи қўшинларига қаттиқ қаршилик кўрсатмоқдалар. Ватанпарварлар мустамлакачиларнинг уруш ҳаракатлари районига қўшин ва техника олиб ўтаётган йўлига пистирма қўйдилар ва мина кўмиб қўйдилар. Мина портлаши натижасида учта бронеавтомобиль яксон бўлди.

● Даккада (Шарқий Покистон) қаттиқ қум бўрони бошланди. Шамол тезлиги соатига 72 километрга етади. Шаҳарнинг баъзи жойларида телефон, телеграф ва электр симлари узилиб кетди, кўп уйлар вайрон бўлди. (ТАСС).

ВЬЕТНАМДАГИ РАЗИЛОНА УРУШ ТЎХТАТИЛСИН!

Америка Қўшма Штатларининг Вьетнамдаги агрессив ҳаракатлари халқаро жамоатчиликда тинчлик тақдири учун катта ташвиш туғдирмоқда. Америка авиациясининг Вьетнам Демократик Республикасига пешма-пеш ҳужум қилаётганлиги, Жанубий Вьетнам ватанпарварларига қарши заҳарловчи газлар ишлатилаётганлиги тинчликсевар халқларнинг қаҳр-ғазабини ошириб юборди. Америка ҳарбийларининг Шарқи-Жанубий Осиёдаги разилона иғвогарликларига қарши бошланган норозиликлар тўлқини ҳамма қитъаларда кенг мавж урмоқда. Вьетнамдан қўлингни торт! — деган талаб тобора баралла янграмоқда.

БЕРЛИН. Германия Демократик Республикасининг ташқи ишлар министри Лотар Больц Америка Қўшма Штатларининг Вьетнам халқига қарши қилаётган агрессиясини кескин қоралади. Лотар Больц Берлинда ўтказилган митингда гапириб, бундай деди: Америка ҳарбийларининг заҳарловчи газларни ишлатаётганлиги разилона жиноятдир. Германия Демократик Республикасининг бутун аҳолиси қаҳрамон Вьетнам халқи билан бирдам эканлигини изҳор қилмоқда, Қўшма Штатларнинг империалистик агрессиясини лаънатламоқда ва Америка қўшинларининг Жанубий Вьетнамдан олиб чиқиб кетилишини талаб қилмоқда, деб таъкидлайди министр.

Ваҳшийликнинг янги бир тури... А. Холиқов чизган расм.

КАРАЧИ. Покистонда чиқадиган «Покистон обсервер» газетаси қуйидагиларни ёзади: «АҚШ ўз территориясидан етти минг милядан узоқроқда бўлган Вьетнамга босқинчилик қилиб, шунинг натижасида неча ўн минглаб бегуноҳ одамларнинг ёстиғини қуритмоқда. АҚШ ўзининг бу босқинчилигини қачон тўхтатади? Жанубий Вьетнамга «маслаҳатчи» бўлиб келган американиклар ҳақиқатда мамлакатнинг бошига чиқиб олди ва озодлик курашчиларига қарши уруш олиб бормоқда».

АҚШ ҳукуматининг Жанубий Вьетнамдаги агрессияни «озодлик ва демократияни ҳимоя қиляпмиз» деган сафсаталар билан оқлашга уринишлари, деб таъкидлайди «Покистон обсервер» тутуруқсиз гаплардир, чунки Жанубий Вьетнамда ҳеч қачон чинакам халқ ҳукумати тузилган эмас.

РИМ. «Унита» газетаси «ялпи уруш бошлаб юборишга телбаларча интилиб, барча инсоний қонунларни оёқ ости қилаётган Америка империалистларининг танобини тортиб қўяйлик. Ғанимат фурсатни бой бермайлик», деган сарлавҳа билан бош мақола эълон қилди. Бу бош мақолада бутун итальян халқининг ғазаби ифода этилади, Америка империализмининг Вьетнамдаги жиноятларига чек қўйиш талаб қилинади.

НЬЮ-ЙОРК. Калифорния Штатидаги Окленд шаҳрида АҚШнинг Вьетнамдаги разилона авантюрасига қарши норозилик намойиши бўлиб ўтди. Тинчлик тарафдори бўлган ёшлардан юздан ортиқ киши ҳарбий порт территориясига ёриб киришга ва Жанубий Вьетнамга юборилаётган кемаларга юк ортилишига халақит беришга уриниб кўрди. Полиция намойишчилардан шафқатсиз ўч олди.

«Жаноб президент, келинг, Жанубий Вьетнамда напалм ва газлар ишлатишни дарҳол тўхтатайлик», — деб ёзади «Вашингтон пост» газетаси ўзининг редакцион мақоласида. Жанубий Вьетнамдаги урушда напалм бомбалар ва газлар ишлатилаётганлиги натижасида, деб ёзади газета, «Қўшма Штатлар маданиятли дунё томонидан ёғдирилаётган таъналар тоши остида қолди ва... мамлакатимиз шармандаи-шармисор бўлди». (ТАСС).

«БАҲОР»НИНГ ҚОҲИРАДАГИ ГАСТРОЛИ

ҚОҲИРА, 26 март. (ТАСС). Ўзбекистон ССР халқ рақси Давлат «Баҳор» ансамбли Бирлашган Араб Республикаси маданият ва миллий раҳбарлик министрлигининг таклифига биноан, 21 мартдан 25 мартгача Қоҳирада гастроллар берди. Ансамбль Африка қитъасидаги мамлакатлар бўйлаб сафар қилиб юрибди. Ўзбекистон артистлари Мисрга келишдан олдин Ливия ва Суданда бўлиб, шу мамлакатлар пойтахтларининг миллий театрларида зўр муваффақият билан концертлар беришди. Энди уларнинг гастроллари Марокаш, Жазоир ва Тунисда давом эттирилади.

Ансамблнинг номи «Баҳор». Бу — рамзли ном. Шимолий Африка мамлакатларида ҳозир баҳор баравж бўлиб турибди. Ўзбек қизларининг очилиб турган олма гулларини кўтариб қилган оммавий рақси Қоҳирадаги «Баллон» ёзлик театри ёнидаги боғда гуллаб турган дарахтларнинг чаманига жуда мос бўлиб тушди. Ўзбек ансамбли мана шу театр саҳнасида концертлар берди. Ансамблнинг бадиий раҳбари, СССР халқ артисти М. Турғунбоева «Баҳор»нинг концертлари учун тузган программа маҳаллий томошабинларни ғоят қизиқтирди. Бу программа ўзбек оммавий ашула ва рақсларини, ашула-рақс куйларини, Ўзбекистоннинг халқ музика асбобларида чалинадиган дилрабо ритмларни, тожикча, озарбайжонча, русча, украинча ва СССРнинг бошқа халқлари яратган рақслар ва ашулаларни ичига олади. Араблар орасида машҳур бўлган «Мустафо» куйи ва Асвон тўғони қурувчиларига бағишланган «Саддилоли» деган мисрча ашула ансамбль ижросида томошабинларга айниқса ёқди.

Қоҳира матбуоти ва жамоатчилиги Ўзбек Давлат ансамблининг бадиий маҳоратига юксак баҳо бердилар. «Алаҳром», «Алжумҳурия», «Журналь» дэ «Эжипт» газеталари ва бошқа газеталар ўзбек артистларининг гастроллари тўғрисида реклама ва эълонлар бердилар. «Баҳор» ижро этган рақсларнинг турли муқомларини акс эттирган фотосуратларни босиб чиқардилар, шунингдек Мисрдаги таниқли музика танқидчилари ва санъатшуносларининг ансамбль концертларига бағишланган мақолаларини эълон қилдилар.

Мисрнинг машҳур рассоми ва ҳайкалтароши жаноб Зоҳдий ТАСС мухбири билан суҳбатда бундай деди: «Баҳор» ансамблининг рақслари, ашулалари ва музикаси менда катта, жуда чуқур таассурот қолдирди. Ўзбек куйларини эшитаётган ва ўзбек рақсларининг ижросини кўраётган вақтимда, саҳнага чиқсам-у, ансамблингиз артистларининг овозига жўр бўлиб куйласам, деган жуда катта истак менда пайдо бўлди. Совет артистларининг ижрочилик маҳорати жуда нозик, уларда бадиий дид, реализм бор, уларда ҳеч қандай сунъийлик йўқ, уларнинг санъати халқчил санъат, шунинг учун ҳам мен уларнинг концертларини жуда қадрлайман».

Ўзбек артистлари Қоҳирада бўлган вақтларида шаҳарнинг диққатга сазовор жойлари билан танишдилар, миллий тарих музейини бориб кўришди, қадимий Мисрнинг машҳур тарихий ёдгорликлари олдида бўлишди.

Ансамбль раҳбари И. Э. Мусабеков бундай деди:

— Қоҳира ва унинг аҳолиси бизга жуда ёқди. Бизнинг бу гастролимиз «Баҳор» ансамблимизнинг ҳозирги составида Совет Иттифоқидан ташқарига қилган биринчи сафаридир. Шу сабабли, сафарга чиқиш олдидан кўпимиз анча ҳаяжонланиб турдик. Миср томошабинлари бизни хурсандлик билан кутиб олишди, ҳозир биз хурсандмиз ва бунинг учун улардан миннатдормиз. Миср халқининг ўз ватани бахт-саодати йўлида қилаётган меҳнатига ва унинг ҳаётига муваффақиятлар тилаймиз, шунингдек уларга биз Совет Иттифоқи халқлари номидан қизғин салом айтишни истар эдик.

И. БЕРЕЗНИКОВСКИЙ.

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

Радио

27 МАРТДА

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

8.25 — Қўшиқлар. 9.25 — Арфа учун пьесалар. 9.50 — Қишлоқ хўжалик ходимлари учун (тож.). 10.10 — Пионер эрталиги. 10.30 — Топишмоқли концерт. 11.10 — Радио-почта. 11.25 — Балетлардан рақслар. 12.15 — Жаҳон халқлари куйлари. 12.50 — Олимлар жавоби (рус.). 13.30 — Енгил чолғу куйлари (рус.). 16.15 — «Музикали Тошкент» радиожурнали (рус.). 17.20 — Уйғур куйлари. 18.00 — Концерт (студентлар учун). 18.30 — СССР санъат усталари концерти. 19.20 — Озарбайжон куйлари. 20.00 — Ёшлар учун (ўзб.). 20.15 — Эстрада-рақс концерти (рус.). 21.20 — Қишлоқ хўжалик ходимлари учун концерт. 22.10 — Эстрада концерти. 23.00 — Ҳафта янгиликлари. 23.15 — Дам олиш кечаси.

Телевидение

27 МАРТДА

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

Ўзбек тилида: 12.00 — Каникул кунларида. **Яшил қарағайзор сири** (бадиий фильм).

Рус тилида: 13.25 — **Бизнинг қалам, Янги уй** (кинофильмлар). 17.00 — **Қуёш қизи** (болалар учун мультфильм). 17.25 — **Телевизион янгиликлар**, 17.40 — **«Совет спорти»** киножурнали. 17.50 — **Ажойиб кишилар билан учрашув** (телефильм). 18.20 — **Телевизион янгиликлар**, 18.35 — **Эстрада концерти.**

Рус тилида: 19.15 — **Чет эл кинохроникаси**, 19.25 — **Концерт**, 20.25 — **Киножурнал ва Ёшим йигирмада** номли бадиий фильмнинг 1-серияси. 22.00 — **Эфирда — Андижон комсомолияси** («Ёшлик» студияси).

ИККИНЧИ ПРОГРАММА

18.00 — дан — **Фрунзе телестудияси эшиттиришлари.**

Театр

НАВОИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА — 27/III да кундуз **Этик кийган мушук**, кечқурун **Франческа да Римини**, **Соялар**, **Болеро**, 28/III да кундуз **Демон**, кечқурун **Травиата.**

ҲАМЗА НОМЛИ ТЕАТРДА — 27/III да **Сарвқомат дилбарим**, 28/III да **Мирзо Улуғбек.**

МУҚИМИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА — 27/III да янги спектакль **Зуҳранинг мактублари**, 28/III да **Нодира.**

ЭСТРАДА ТЕАТРИДА — 29, 30, 31/III да Ўзбекистон ССР ва Туркманистон ССР халқ артисти **Комилжон Отаниёзов** раҳбарлиги ва иштирокида **Хоразм ансамблининг концертлари.** Билетлар сотилмоқда.

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА — Мактаб ўқувчиларининг баҳорги каникул кунларида 31 мартгача **Катта цирк томошалари.** Москва Давлат циркининг қизиқчи артистлари иштирокида **«Ҳазилни қўйинг»** томошаси ва бошқа номерлар.

Кино

САНЪАТ САРОЙИДА — кундуз соат 3 да **Нильснинг ёввойи ғозлар билан ажойиб саёҳати**, кундуз 5, кеч 7, 9 ва 10 яримда янги рангли бадиий фильм **Бальзаминовнинг уйланиши.**

Тирикларга мактуб — «МИР», СОБИР РАҲИМОВ номли (кундуз ва кечқурун). «ВОСТОК» (эрталаб соат 10, кундуз 12 ва 2 да). НАВОИЙ номли (кундуз 3-10 минут ва кеч 7 яримда). «СПУТНИК» (кундуз 3, 4, кеч 8 ва 10 да). «ВОСТОК» (кичик залда кундуз 3, 5, кеч 7 ва 9 да).

Мен — Куба! — НАВОИЙ номли. «ЧАЙКА» (кундуз ва кечқурун). «ИСКРА» (кундуз соат 4 гача).

Суратдаги одам — «ЎЗБЕКИСТОН» (кундуз соат 12 дан). «ЁШ ГВАРДИЯ» (кундуз 3-15 минутдан). «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» (кундуз 12 дан).

Бегона (1 ва 2-серия) — «ЎЗБЕКИСТОН 25 ЙИЛЛИГИ», «МОСКВА», «СПУТНИК» (кундуз ва кечқурун). «ЮЛДУЗ» (кеч соат 6 да). «ДРУЖБА» (кеч 8 ва 9 да). «ИСКРА» (кундуз 5 дан).

Аёзбобо — «МИР» (эрталаб соат 10 да). «ЎЗБЕКИСТОН 25 ЙИЛЛИГИ» (эрталаб 11 ва кундуз 1 да). «МОСКВА» (эрталаб 10, кундуз 12 ва 2 да). «СПУТНИК» (эрталаб 10 ва 11 да). «ЁШ ГВАРДИЯ» (эрталаб 10, 11-45 минут ва кундуз 1 яримда). «ВОСТОК» (эрталаб 10 ва 11 яримда).

Горькийнинг болалик чоғи — СОБИР РАҲИМОВ номли (эрталаб соат 9 ярим ва 11 да). «ЎЗБЕКИСТОН» (эрталаб 10 да).

Тугамаган ўйин — «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» (эрталаб соат 10 да). «ЧАЙКА» (эрталаб 10 да).

Австралиялик хотин излайди — «ВОСТОК» (кичик залда кундуз соат 1, 4, кеч 6, 8 ва 10 да). «ДРУЖБА» (жуфт соатларда). «ЮЛДУЗ» (кеч 9 да).

ТОШКЕНТ МАКТАБГАЧА ТАРБИЯ БИЛИМ ЮРТИНИНГ СИРТҚИ БЎЛИМИ

1965/1966 ўқув йилига

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Билим юртининг ўзбек групласига 7, 8, 9, 10, 11-синф ҳажмида маълумотли, мактабгача тарбия муассасаларида ишлаб турган хотин-қизлар қабул қилинади.

Ариза билан ҳужжатлар ҳозирдан 30 майгача қабул қилинади.

Адрес: Тошкент шаҳар, Олмазор кўчаси, 174-уй.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг ҳузуридаги Давлат хавфсизлиги комитети ходимларининг коллективи Комитет раисининг ўринбосари Қ. Рўзматовга онаси **Хонима БОБОЖОНОВАНИНГ** вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

Редактор М. ҚОРИЕВ.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бирлашган нашриётининг босмахонаси. Тошкент шаҳри.

Р. 01779 ИНДЕКС 64543 № В. 72.